

Ayetü'l-Kübra

Ayetü'l-Kübra

Bediüzzaman Said Nursî

Kâinattan Hâlık'ını soran bir seyyahın müşahedatıdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ⁽¹⁾

Bu İkinci Makam, bu ayet-i muazzamayı tefsir etmekle beraber, tayyedilen Arabî Birinci Makamın bürhanlarını ve hüccetlerini ve tercümesini ve kısa bir mealini beyan eder. Şöyle ki:

Bu ayet-i muazzama gibi pek çok âyât-ı Kur'âniye, bu kâinat Hâlık'ını bildirmek cihetinde, her vakit ve herkesin en çok hayretle bakıp zevkle mütalâa ettiği en parlak bir sahife-i tevhid olan semavatı en başta zikretmelerinden, en başta ona başlamak muvafıktır.

Evet, bu dünya memleketine ve misafirhanesine gelen her bir misafir, gözünü açıp baktıkça görür ki, gayet keremkârâne bir ziyafetgâh ve gayet sanatkârâne bir teşhircâh ve gayet haşmetkârâne bir ordugâh ve talimgâh ve gayet hayretkârâne ve şevkengizâne bir seyrangâh ve temaşagâh ve gayet manidarâne ve hikmetperverâne bir mütalâagâh olan bu güzel misafirhanenin Sahibini ve bu kitab-ı kebîrin Müellifini ve bu muhteşem memleketin Sultanını tanımak ve bilmek için şiddetle merak ederken, en başta göklerin nur yıldızı ile yazılan güzel yüzü görünür. “Bana bak, aradığımı sana bildireceğim” der. O da bakar, görür ki:

Bir kısmı aramızdan bin defa büyük ve o büyüklerden bir kısmı top gülesinden yetmiş derece sür'atli yüz binler ecrâm-ı semaviyeyi direksiz, düşürmeden durduran ve birbirine çarpmadan fevka'l-had çabuk ve beraber gezdiren; yağsız, söndürmeden mütemadiyen o hadsiz lâmbaları yandıran ve hiçbir gürültü ve ihtilâl çıkartmadan o nihayetsiz büyük kütleleri idare eden ve güneş ve kamerin vazifeleri gibi, hiç isyan ettirmeden o

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Yedi gökle yer ve onların içindekiler Onu tesbih eder. Hiçbirşey yoktur ki Onu övüp tesbih etmesin; lâkin siz onların tesbihini anlamazsınız. Şüphesiz ki O Halîm'dir (ceza vermekte acele etmez); Gafûr'dur (günahları çokça bağışlar). (İsra Suresi: 44.)

pek büyük mahlûkları vazifelerle çalıştıran ve iki kutbun dairesindeki hesap rakamlarına sıkışmayan bir nihayetsiz uzaklık içinde, aynı zamanda, aynı kuvvet ve aynı tarz ve aynı sikke-i fitrat ve aynı surette, beraber, noksatsız tasarruf eden ve o pek büyük müteceviz kuvvetleri taşıyanları, tecavüz ettirmeden kanununa itaat ettiren ve o nihayetsiz kalabalığın enkazları gibi, göğün yüzünü kirletecek süprüntülere meydan vermeden, pek parlak ve pek güzel temizlettiren ve bir muntazam ordu manevrası gibi manevra ile gezdiren ve arzı döndürmesiyle, o haşmetli manevranın başka bir surette hakiki ve hayalî tarzlarını her gece ve her sene, sinema levhaları gibi, seyirci mahlûkatına gösteren bir tezahür-ü rububiyet ve o rububiyet faaliyeti içinde görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif, tavzif'ten mürekkebe bir hakikat, bu azameti ve ihatatı ile o Semavat Hâlık'ının vücub-u vücuduna ve vahdetine ve mevcudiyeti semavatın mevcudiyetinden daha zâhir bulunduğuna bilmüşahede şehadet eder manasıyla, Birinci Makamın Birinci Basamağında,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ السَّمَوَاتِ
بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالتَّنْذِيرِ وَالتَّنْظِيمِ
وَالتَّنْظِيفِ وَالتَّوْظِيفِ الْوَاسِعَةِ الْمُكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ ﴿٢﴾

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen o yolcu adama ve misafire, cevvi sema denilen ve mahşer-i acaib olan feza gürültü ile konuşarak bağıyor:

“Bana bak! Merakla aradığımı ve seni buraya göndereni benimle bilebilir ve bulabilirsin” der.

O misafir, onun ekşi fakat merhametli yüzüne bakar, müthiş fakat müjdeli gürültüsünü dinler, görür ki:

Zemin ile asuman ortasında muallakta durdurulan bulut, gayet hakîmâne ve rahîmâne bir tarzda zemin bahçesini sular ve zemin ahalisine âb-ı hayat getirir ve harareti, yani yaşamak ateşinin şiddetini ta'dil eder ve ihtiyaca göre her yerin imdadına yetişir. Ve bu vazifeler gibi çok vazifeleri görmekle beraber, muntazam bir ordunun acele emirlere göre görünmesi ve gizlenmesi gibi, birden cevvi dolduran o koca bulut dahi gizlenir, bütün eczaları istirahatete çekilir, hiçbir eseri görülmez. Sonra, “Yağmur başına arş!” emrini aldığı anda, bir saat, belki birkaç dakika zarfında toplanıp cevvi doldurur, bir kumandanın emrini bekler gibi durur.

Sonra o yolcu, cevdeki rüzgâra bakar, görür ki: Hava o kadar çok vazifelerle gayet hakîmâne ve kerîmâne istihdam olunur ki, güya o câmid havanın şuursuz zerrelerinden her bir zerresi, bu Kâinat Sultanı'ndan gelen emirleri dinler, bilir ve hiçbirini geri bırakmayarak, o kumandanın kuvvetiyle yapar

2. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut'dur ki, vüs'at ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tedbir, tedvir, tanzim, tanzif ve tavzif hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, semavat bütün içindekilerle beraber Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

ve intizamla yerine getirir bir vaziyetle, zeminin bütün nüfuslarına nefes vermek ve zihayata lüzumu bulunan hararet ve ziya ve elektrik gibi maddeleri ve sesleri nakletmek ve nebatatın telkihine vasıta olmak gibi çok küllî vazifelerde ve hizmetlerde bir dest-i gaybî tarafından gayet şuurkârâne ve alimâne ve hayatperverâne istihdam olunuyor.

Sonra yağmura bakıyor, görür ki: O latif ve berrak ve tatlı ve hiçten ve gaybî bir hazine-i rahmetten gönderilen katrelerde o kadar Rahmanî hediyeler ve vazifeler var ki; güya “Rahmet, tecessüm ederek katreler suretinde hazine-i Rabbaniyeden akıyor” manasında olduğundan, yağmura “rahmet” namı verilmiştir.

Sonra şimşeğe bakar ve ra’dı (gök gürültüsü) dinler, görür ki, pek acib ve garip hizmetlerde çalıştırılıyorlar.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki: “Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut, elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez. Belki gayet Kadîr ve Rahîm bir Kumandan’ın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir ve def’aten meydana çıkar, iş başına geçer. Ve gayet Fa’al ve Müteal ve gayet cilveli ve haşmetli bir Sultan’ın fermanı ile ve kuvvetiyle vakit be vakit cev âlemini doldurup boşaltır ve mütemadiyen hikmetle yazar ve paydos ile bozar tahtasına ve mahv ve ispat levhasına ve haşır ve kıyamet suretine çevirir. Ve gayet lütufkâr ve ihsanperver ve gayet keremkâr ve rububiyetperver bir Hâkim-i Müdebbir’in tedbiriyle rüzgâra biner ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, göz yaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir. Ve sünger gibi, bahçelerine su serper ve zemin yüzünü yıkar, temizler.”

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: “Bu câmid, hayatsız, şuursuz, mütemadiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağalı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî suretiyle vücuda gelen yüz binler hakîmâne ve rahîmâne ve sanatkârâne işler ve ihsanlar ve imdatlar bilbedahe ispat eder ki, bu çalışkan rüzgârın ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok; belki gayet Kadîr ve Alîm ve gayet Hakîm ve Kerîm bir Âmirin emriyle hareket eder. Güya her bir zerresi her bir işi bilir ve o Amirin her bir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden her bir emr-i Rabbanîyi dinler, itaat eder ki, bütün hayvanatın teneffüsüne ve yaşamasına ve nebatatın telkihine ve büyümesine ve hayatına lüzumlu maddelerin yetiştirilmesine ve bulutların sevk ve idaresine ve ateşsiz sefinelerin seyr ü seyahatine ve bilhassa seslerin ve bilhassa telsiz telefon ve telgraf ve radyo ile konuşmaların îsâline ve bu hizmetler gibi umumî ve küllî hizmetlerden başka, azot ve müvellidü'l-humuza (oksijen) gibi iki basit maddeden ibaret olan havanın zerrelere, birbirinin misli iken zemin yüzünde yüz binler tarzda bulunan Rabbanî sanatlarda kemal-i intizam ile bir dest-i hikmet tarafından çalıştırılıyor görüyorum. Demek,

ayetin tasrihiyle, وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ⁽³⁾ rüzgârın tasrihiyle hadsiz Rabbanî hizmetlerde istimal ve bulutların teshiriyle hadsiz Rahmanî işlerde istihdam ve havayı o surette icad eden, ancak Vâcibü'l-Vücut ve Kâdir-i Külli Şey ve Âlim-i Külli Şey bir Rabb-i Zülcelâli ve'l-İkram'dır" der, hükmeder.

Sonra yağmura bakar, görür ki: Yağmurun taneleri sayısınca menfaatler ve katreleri adedince Rahmanî cilveler ve reşhaları miktarınca hikmetler, içinde bulunuyor. Hem o şirin ve latif ve mübarek katreler, o kadar muntazam ve güzel halk ediliyor ki, hususan yaz mevsiminde gelen dolu, o kadar mizan ve intizam ile gönderiliyor ve iniyor ki, fırtınalar ile çalkanan ve büyük şeyleri çarpıştıran şiddetli rüzgârlar, onların muvazene ve intizamlarını bozuyor; katreleri birbirine çarpıp, birleştirip, zararlı kütleler yapmıyor. Ve bunlar gibi çok hakîmâne işlerde ve bilhassa zihayatta çalıştırılan basit ve câmid ve şuursuz müvellidü'l-mâ ve müvellidü'l-humuza (hidrojen, oksijen) gibi iki basit maddeden tereküb eden bu su, yüz binlerle hikmetli ve şuurlu ve muhtelif hizmetlerde ve sanatlarda istihdam ediliyor. Demek, bu tecessüm etmiş ayn-ı rahmet olan yağmur, ancak bir Rahman-ı Rahîm'in hazine-i gaybiye-i rahmetinde yapılıyor ve nüzülüyle, وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ⁽⁴⁾, ayetini maddeten tefsir ediyor.

Sonra ra'dı dinler ve berke (şimşeğe) bakar, görür ki: Bu iki hâdis-e-i acîbe-i cevviye tam tamına⁽⁵⁾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ ve⁽⁶⁾ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ⁽⁶⁾ ayetlerini maddeten tefsir etmekle beraber, yağmurun gelmesini haber verip, muhtaçlara müjde ediyorlar.

Evet, hiçten, birden harika bir gürültü ile cevvi konuşurmak ve fevkalâde bir nur ve nâr ile zulmetli cevvi ışıkla doldurmak ve dağvârî pamuk-misal ve dolu ve kar ve su tulumbası hükmünde olan bulutları ateşlendirmek gibi hikmetli ve garabetli vaziyetlerle, baş aşağı, gafil insanın başına tokmak gibi vuruyor, "Başını kaldır, kendini tanıttirmek isteyen fa'al ve kudretli bir Zatın harika işlerine bak. Sen başıboş olmadığın gibi, bu hâdiseler de başıboş olamazlar. Her birisi çok hikmetli vazifeler peşinde koşturuluyorlar. Bir Müdebbir-i Hakîm tarafından istihdam olunuyorlar" diye ihtar ediyorlar.

İşte, bu meraklı yolcu, bu cevde, bulutu teshirden, rüzgârı tasriften, yağmuru tenzilden ve hâdisat-ı cevviyeyi tedbirden tereküb eden bir hakikatin yüksek ve aşîkâr şehadetini işitir, اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ der. Yani, "Allah'a ve bunları

3. Ve rüzgârları sevk etmesinde ve gökle yer arasında Allah'ın emrine boyun eğmiş bulutlarda [aklını kullanan bir topluluk için Allah'ın varlık ve birliğine, kudret ve rahmetine işaret eden nice deliller vardır.] (Bakara Suresi: 164.)

4. İnsanlar ümitsizliğe düştüklerinde yağmuru indiren ve rahmetini her tarafa yayan da Odur. (Şûra Suresi: 28.)

5. Gök gürültüsü Onu hamd ederek tesbih eder. (Ra'd Suresi: 13.)

6. Şimşeğin parıltısı ise neredeyse gözleri aliverir. (Nur Suresi: 43.)

yaratana ve tedbirini görene tam iman ettim” der. Birinci Makamın İkinci Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ الْجَوْ بِجَمِيعِ مَا فِيهِ
بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالتَّصْرِيفِ وَالتَّنْزِيلِ وَالتَّدْبِيرِ الْوَاسِعَةِ الْمُكَمَّلَةِ
بِالْمُشَاهَدَةِ ﴿٧﴾

fıkrası, bu yolcunun cevve dair mezkûr müşahedatını ifade eder. İHTAR

Sonra, o seyahat-i fikriyeye alışan o mütefekkir misafire, küre-i arz lisan-ı haliyle diyor ki: “Gökte, fezada, havada ne geziyorsun? Gel, ben sana aradığını tanıttıracağım. Gördüğüm vazifelerime bak ve sahifelerimi oku.” O da bakar, görür ki:

Arz, meczup bir Mevlevî gibi iki hareketiyle günlerin, senelerin, mevsimlerin husulüne medar olan bir daireyi, haşr-i a’zâmın meydanı etrafında çiziyor. Ve zihayatın yüz bin envanını bütün erzak ve levazımatlarıyla içine alıp feza denizinde kemal-i muvazene ve nizamla gezdiren ve güneş etrafında seyahat eden muhteşem ve musahhar bir sefine-i Rabbaniyedir.

Sonra, sahifelerine bakar, görür ki: Bablarındaki her bir sahifesi, binler âyâtıyla arzın Rabbini tanıttırıyor. Umumunu okumak için vakit bulamadığından, yalnız bir tek sahife olan zihayatın bahar faslında icad ve idaresine bakar, müşahede eder ki:

Yüz bin envan hadsiz efradlarının suretleri, basit bir maddeden gayet muntazam açılıyor ve gayet rahîmâne terbiye ediliyor ve gayet mu’cizâne, bir kısmının tohumlarına kanatçıklar verip, onları uçurmak suretiyle neşrettiriyor ve gayet müdebbirâne idare olunuyor ve gayet müşfikane iâşe ve it’âm ediliyor ve gayet rahîmâne ve rezzakane hadsiz ve çeşit çeşit ve lezzetli ve tatlı rızıkları, hiçten ve kuru topraktan ve birbirinin misli ve farkları pek az ve kemik gibi köklerden, çekirdeklerden, su katrelerinden yetiştiriliyor. Her bahara, bir vagon gibi, hazine-i gaybdan yüz bin nevi et’ime ve levazımat, kemal-i intizam ile yüklenip zihayata gönderiliyor. Ve bilhassa o erzak paketleri içinde yavrulara gönderilen süt konserveleri ve validelerinin şefkatli sinelerinde asılan şekerli süt tulumbacıklarını göndermek, o kadar şefkat ve merhamet ve hikmet içinde görünüyor ki, bilbedahe bir Rahman-ı Rahîm’in gayet müşfikane ve mürebbiyâne bir cilve-i rahmeti ve ihsanı olduğunu ispat eder.

Elhâsıl, bu sahife-i hayatiye-i bahariye haşr-i a’zâmın yüz bin numunelerini ve misallerini göstermekle,

İHTAR: Birinci Makamda geçen otuz üç mertebe-i tevhidi bir parça izah etmek isterdim. Fakat şimdiki vaziyetim ve halimin müsaadesizliği cihetiyle, yalnız gayet muhtasar bürhanlarına ve mealinin tercümesine iktifaya mecbur oldum. Risale-i Nur’un otuz, belki yüz risalelerinde, bu otuz üç mertebe, delilleriyle, ayrı ayrı tarzlarda, her bir risalede bir kısım mertebeler beyan edildiğinden, tafsili onlara havale edilmiş

7. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü’l-Vücut’dur ki, vüs’at ve mukemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tasrif, tenzil ve tedbir hakikatlerinin azamet-i ihatasının şehadetiyle, cevvi sema bütün içindekilerle beraber Onun vücub-u vücuduna delâlet eder.

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ
وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ⁽⁸⁾

ayetini maddeten gayet parlak tefsir ettiği gibi; bu ayet dahi, bu sahifenin manalarını mu'cizâne ifade eder. Ve arzın, bütün sahifeleriyle, büyüklüğü nisbetinde ve kuvvetinde ⁽⁹⁾ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ dediğini anladı.

İşte, küre-i arzın yirmiden ziyade büyük sahifelerinden bir tek sahifenin yirmi vechinden bir tek vechinin muhtasar şahadeti ile, o yolcunun sair vecihlerin sahifelerindeki müşahedatı manasında olarak ve o müşahedatları ifade için, Birinci Makamın Üçüncü Mertebesinde böyle denilmiştir:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ الْأَرْضُ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالتَّدْوِيرِ وَالتَّرْبِيَةِ وَالْفَتْاحِيَّةِ وَتَوَزِيعِ الْبُدُورِ وَالْمَحَافَظَةِ وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةَ لِجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ وَالرَّحْمَنِ وَالرَّحِيمِيَّةِ الْعَامَّةِ الشَّامِلَةِ الْمُكَمَّلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ⁽¹⁰⁾

Sonra, o mütefekkir yolcu, her sahifeyi okudukça saadet anahtarı olan imanı kuvvetlenip ve manevî terakkiyatın miftahı olan marifeti ziyadeleşip ve bütün kemâlâtın esası ve madeni olan iman-ı billâh hakikati bir derece daha inkişaf edip manevî çok zevkleri ve lezzetleri verdikçe onun merakını şiddetle tahrik ettiğiinden; sema, cev ve arzın mükemmel ve kat'î derslerini dinlediği halde, ⁽¹¹⁾ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ deyip dururken, denizlerin ve büyük nehirlerin cezbekârâne cûş u huruşla zikirlerini ve hazin ve leziz seslerini işitir. Lisan-ı hal ve lisan-ı kâl ile "Bize de bak, bizi de oku!" derler. O da bakar, görür ki:

Hayattarâne mütemadiyen çalkanan ve dağılmak ve dökülmek ve istilâ etmek fitratında olan denizler, arzı kuşatıp, arz ile beraber gayet sür'atli bir surette bir senede yirmi beş bin senelik bir dairede koşurulduğu halde, ne dağılırlar, ne dökülürler ve ne de komşularındaki toprağa tecavüz ederler. Demek, gayet kudretli ve azametli bir Zatın emriyle ve kuvvetiyle dururlar, gezerler, muhafaza olurlar.

Sonra denizlerin içlerine bakar, görür ki: Gayet güzel ve ziyetli ve muntazam cevherlerinden başka, binlerce çeşit hayvanatın iâşe ve idareleri ve tevellüdat ve vefiyatları o kadar muntazamdır; basit bir kum ve acı bir sudan verilen erzakları ve tayinatları o kadar mükemmeldir ki, bilbedahe

8. Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine: Yeryüzünü ölümünün ardından nasıl diriltiyor? Bunu yapan, elbette ölüleri de öylece diriltecektir; O her şeye hakkıyla kâdirdir. (Rum Suresi: 50.)
9. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Bakara Suresi: 163, 255; Âl-i İmran Suresi: 2, 6; Kasas Suresi: 88.)
10. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücd'dur ki, umumiyeti, şümulü ve mükemmeliyeti bilmüşahede görünen teshir, tedbir, terbiye, tohumların fetih ve muhafazası, bütün zihayatın idare ve iâşesi, rahmaniyet ve rahîmiyet hakikatlerinin azamet-i ihâtasının şahadetleriyle, arz bütün içindekiler ve üzerindekiyle birlikte Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.
11. Daha yok mu? (Kaf Suresi: 30.)

bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemal'in idare ve iaşesiyle olduğunu ispat eder.

Sonra, o misafir, nehirlere bakar, görür ki: Menfaatleri ve vazifeleri ve vâridat ve sarfiyatları o kadar hakîmâne ve rahîmânedir; bilbedahe ispat eder ki, bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahman-ı Zülcelâli ve'l-İkram'ın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hatta o kadar fevkalâde iddihar ve sarf ediliyorlar ki, "Dört nehir Cennetten geliyorlar" diye rivayet edilmiş. Yani, "Zâhirî esbabın pek fevkinde olduklarından, manevî bir Cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbaın feyzinden akıyorlar" demektir.

Meselâ, Mısır'ın kumistanını bir Cennete çeviren Nil-i mübarek, cenub tarafından, Cebel-i Kamer denilen bir dağdan mütemadiyen küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyatı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Halbuki, o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısımdan bir kısım olmaz. Vâridatı ise, o mıntıka-i harrede pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvazene-i vasiayı muhafaza edemediğinden, o Nil-i mübarek, âdet-i arzîye fevkinde, "Bir gaybî Cennetten çıkıyor" diye rivayeti gayet manidar ve güzel bir hakikati ifade ediyor.

İşte, deniz ve nehirlerin denizler gibi hakikatlerinin ve şهادetlerinin binden birisini gördü. Ve umumu, bi'l-icma, denizlerin büyüklüğü nisbetinde bir kuvvetle (12) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ der ve bu şهادete, denizler mahlûkatı adedince şahitler gösterir diye anladı. Ve denizlerin ve nehirlerin umum şهادetlerini irade ederek, ifade etmek manasında, Birinci Makamın Dördüncü Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ جَمِيعِ الْبِحَارِ
وَالْأَنْهَارِ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّسْخِيرِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالْإِدْخَارِ
وَالْإِدَارَةِ الْوَاسِعَةِ الْمُنْتَظَمَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ (13)

denilmiş.

Sonra, dağlar ve sahralar, seyahat-i fikriyede bulunan o yolcuyla çağırıyorlar, "Sahifelerimizi de oku" diyorlar. O da bakar, görür ki:

Dağların küllî vazifeleri ve umumî hizmetleri o kadar azametli ve hikmetlidirler; akılları hayret içinde bırakır. Meselâ, dağların zeminden emr-i Rabbanî ile çıkmaları ve zeminin içinde, inkılâbat-ı dâhiliyeden neşet eden heyecanını ve gazabını ve hiddetini, çıkmalarıyla teskin ederek, zemin o dağların fişkırmasıyla ve menfeziyle teneffüs edip, zararlı olan sarsıntılardan ve zelzele-i muzırardan kurtulup, vazife-i devriyesinde sekemesinin

12. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Bakara Suresi: 163, 255; Âl-i İmran Suresi: 2, 6; Kasas Suresi: 88.)

13. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut'dur ki, vüs'at ve intizamı bilmüşahede görünen teshir, muhafaza, iddihar ve idare hakikatlerinin azamet-i ihatasının şهادetiyle, bütün denizler ve nehirler içindekilerin hepsi ile birlikte Onun vücub-u vücuduna delâlet ederler.

istirahatlerini bozmuyor. Demek, nasıl ki sefineleri sarsıntıdan vikaye ve muvazenelerini muhafaza için, onların direkleri, üstünde kurulmuş; öyle de, dağlar, zemin sefinesine bu manada hazineli direkler olduklarını, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan,

وَالجِبَالِ أَرْسِيهَا⁽¹⁴⁾ وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ⁽¹⁵⁾ وَالجِبَالِ أَوْتَادًا⁽¹⁶⁾

gibi çok ayetlerle ferman ediyor.

Hem meselâ, dağların içinde zihayata lâzım olan her nevi menbalar, sular, madenler, maddeler, ilâçlar o kadar hakîmâne ve müdebbirâne ve kerîmâne ve ihtiyatkârâne iddihar ve ihzar ve istif edilmiş ki, bilbedahe, kudreti nihayetsiz bir Kadîr'in ve hikmeti nihayetsiz bir Hakîm'in hazineleri ve ambarları ve hizmetkârları olduklarını ispat ederler diye anlar. Ve sahra ve dağların dağ kadar vazife ve hikmetlerinden bu iki cevhere sairlerini kıyas edip, dağların ve sahraların umum hikmetleriyle, hususan ihtiyatı iddiharlar cihetiyle getirdikleri şهادeti ve söyledikleri⁽¹⁷⁾ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ⁽¹⁷⁾ tevhidini, dağlar kuvvetinde ve sebatında ve sahralar genişliğinde ve büyüklüğünde görür,⁽¹⁸⁾ اٰمَنُتُ بِاللّٰهِ⁽¹⁸⁾ der. İşte bu manayı ifade için, Birinci Makamın Beşinci Mertebesinde,

لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي ذَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ جَمِيعُ الْجِبَالِ وَالصَّحَارَىٰ بِجَمِيعِ مَا فِيهَا وَمَا عَلَيْهَا بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِدْخَارِ وَالْإِدَارَةِ وَنَشْرِ الْبُدُورِ وَالْمُحَافَظَةِ وَالتَّدْبِيرِ وَالْإِحْتِيَاطِيَّةِ الرَّبَّانِيَّةِ الْوَاسِعَةِ الْعَامَّةِ الْمُنْتَظَمَةِ الْمُكْمَلَةِ بِالْمُشَاهَدَةِ⁽¹⁹⁾

denilmiş.

Sonra, o yolcu, dağda ve sahrada fikriyle gezerken, eşcar ve nebatat âleminin kapısı fikrine açıldı. Onu içeriye çağırdılar, “Gel dairemizde de gez, yazılarımızı da oku” dediler. O da girdi, gördü ki, gayet muhteşem ve müzeyyen bir meclis-i tehlil ve tevhid ve bir halka-i zikir ve şükür teşkil etmişler. Bütün eşcar ve nebatatın envaları, bi'l-icma, beraber⁽²⁰⁾ لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ⁽²⁰⁾ diyorlar gibi lisan-ı hallerinden anladı. Çünkü bütün meyvedar ağaç ve nebatlar, mizanlı ve fesahatli yapraklarının dilleriyle ve süslü ve cezaletli çiçeklerinin sözleriyle ve intizamlı ve belâgatli meyvelerinin kelimeleriyle beraber, müsebbihâne şهادet getirdiklerine ve لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ⁽²⁰⁾ dediklerine delâlet ve şهادet eden üç büyük külli hakikati gördü.

14. Dağları sapasağlam dikti. (Naziat Suresi: 32.)

15. Onda sabit dağlar yarattık. (Kaf Suresi: 7.)

16. Dağları birer kazık (yapmadık mı?) (Nebe Suresi: 7.)

17. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kasas Suresi: 88; Bakara Suresi: 163, 255.)

18. Allah'a iman ettim.

19. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücd'dur ki, bilmüşahede görünen vâsi, âmm, muntazam ve mükemmel Rabbanî ihtiyat maddelerinin iddihar, idare, tohum ve çekirdeklerinin neşri, muhafaza ve tedbir hakikatlerinin azamet-i ihatasının şهادetiyle, bütün dağlar ve sahralar bütün içindekiler ve üzerindekiyle beraber Onun vücut-u vücuduna delâlet ederler.

20. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. (Muhammed Suresi: 19.)

• **Birincisi:** Pek zâhir bir surette kasdî bir in'am ve ikram ve ihtiyârî bir ihсан ve imtınan manası ve hakikati her birisinde hissedildiği gibi, mecmu-unda ise, güneşin zuhurundaki ziyası gibi görünüyor.

• **İkincisi:** Tesadüfe havalesi hiçbir cihet-i imkânı olmayan kasdî ve hakîmâne bir temyiz ve tefrik, ihtiyârî ve rahîmâne bir tezyin ve tasvir manası ve hakikati o hadsiz enva ve efradda gündüz gibi aşikâre görünüyor. Ve bir Sâni-i Hakîm'in eserleri ve nakışları olduklarını gösterir.

• **Üçüncüsü:** O hadsiz masnuatın yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan suretleri, gayet muntazam, mizanlı, ziyetli olarak, mahdud ve ma'dud ve birbirinin misli ve basit ve câmîd ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevilerin fârikalı ve intizamlı, ayrı ayrı, muvazeneli, hayattar, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette umum efradının suretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikat-tir ki, güneşten daha parlaktır. Ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudatı sayısınca o hakikati ispat eden şahitler var diye bildi,

(21) الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ (21)

İşte bu mezkûr hakikatleri ve şehadetleri ifade manasıyla, Birinci Makamın Altıncı Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ إِجْمَاعُ جَمِيعِ
أَنْوَاعِ الْأَشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ الْمُسَبَّحَاتِ النَّاطِقَاتِ بِكَلِمَاتٍ أَوْرَاقِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْفَصِيحَاتِ
وَأَزْهَارِهَا الْمُزَيَّنَاتِ الْجَرِيَلَاتِ وَأَثْمَارِهَا الْمُنتَزِمَاتِ الْبَلِيغَاتِ بِشَهَادَاتٍ عَظْمَةٍ إِحَاطَةٍ
حَقِيقَةِ الْإِنْعَامِ وَالْإِكْرَامِ وَالْإِحْسَانِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّرْتِيبِ وَالتَّصْوِيرِ
بِإِرَادَةٍ وَحِكْمَةٍ مَعَ قَطْعِيَّةٍ دَلَالَةٍ حَقِيقَةٍ فَتَحَّ جَمِيعُ صُورِهَا الْمَوْزُونَاتِ الْمُزَيَّنَاتِ الْمُتَبَايِنَةَ
لِمُتَوَعَّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ مِنْ نَوَاتٍ وَحَبَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَعْدُودَةٍ (22)

denilmiş.
Sonra, seyahat-i fikriyede bulunan o meraklı ve terakkî ile zevki ve şevki artan dünya yolcusu, bahar bahçesinden bir bahar kadar bir güldeste-i marifet ve iman alıp gelirken, hayvanat ve tuyur âleminin kapısı hakikat-bin olan aklına ve marifetâşinâ olan fikrine açıldı. Yüz bin ayrı ayrı seslerle ve çeşit çeşit dillerle onu içeriye çağırdılar. "Buyurun" dediler. O da girdi ve gördü ki:

Bütün hayvanat ve kuşların bütün neveleri ve taifeleri ve milletleri, bi'l-ittifak, lisan-ı kâl ve lisan-ı halleriyle, (23) لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ deyip, zeminin yüzünü bir zikirhane ve muazzam bir meclis-i tehliil suretine çevirmişler; her

21. İman nimetinden dolayı, ezelden ebede kadar Allah'a hamd olsun.

22. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vüçud'dur ki, mevzun ve fasih yapıklarının, süslü ve cezaletli çiçeklerinin, muntazam ve belîğ meyvelerinin kelimeleriyle konuşan ve tesbih eden bütün ağaç ve nebat nevelerinin icmaı, mütemasil, müteşâbih, mahsur ve mahdud az bir kısım çekirdek ve tohumlardan mevzun, müzeyyen, mütebayin, mütenevvi ve gayr-i mahdud şekil ve suretlerinin hepsinin birden fethi hakikatinin kat'i delâletiyle beraber, bir kasd ve rahmetle yapılan ihсан, ikram ve in'am hakikatinin ve bir irade ve hikmetle gerçekleştirilen temyiz, tezyin ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyile ve icma ile Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

23. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kasas Suresi: 88; Bakara Suresi: 163, 255; Âl-i İmran Suresi: 2, 6.)

biri bizzat birer kaside-i Rabbanî, birer kelime-i Sübhanî ve manidar birer harf-i Rahmanî hükmünde Sâni'lerini tavsif edip hamd ü sena ediyorlar vaziyetinde gördü. Güya o hayvanların ve kuşların duyguları ve kuvaları ve cihazları ve azaları ve aletleri, manzum ve mevzun kelimelerdir ve muntazam ve mükemmel sözlerdir. Onlar, bunlarla Hallâk ve Rezzak'larına şükür ve vahdaniyetine şahadet getirdiklerine kat'î delâlet eden üç muazzam ve muhit hakikatleri müşahede etti.

• **Birincisi:** Hiçbir cihetle serseri tesadüfe ve kör kuvvete ve şuursuz tabiata havalesi mümkün olmayan, hiçten hakîmâne icad ve sanatperverâne ibda ve ihtiyâr-kârâne ve âlimâne halk ve inşa ve yirmi cihetle ilim ve hikmet ve iradenin cilvesini gösteren ruhlandırma ve ihya etmek hakikatidir ki, zîruhlar adedince şahitleri bulunan bir bürhan-ı bâhir olarak, Zat-ı Hayy-ı Kayyum'un vücub-u vücuduna ve sıfât-ı seb'asına ve vahdetine şahadet eder.

• **İkincisi:** O hadsiz masnulara birbirinden simaca fârikalı ve şekilce ziynetli ve miktarca mizanlı ve suretçe intizamlı bir tarzdaki temyizden, tezyinden, tasvirde öyle azametli ve kuvvetli bir hakikat görünür ki, Kâdir-i Külli Şey ve Âlim-i Külli Şey'den başka hiçbir şey, bu her cihetle binlerle harikaları ve hikmetleri gösteren ihatalı fiile sahip olamaz ve hiçbir imkân ve ihtimal yok.

• **Üçüncüsü:** Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdud yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mu'cize-i hikmet mahiyetinde bulunan suretlerini, gayet muntazam ve muvazeneli ve hatasız bir hey'ette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikatir ki, hayvanlar adedince senetler, deliller o hakikati tenvir eder.

İşte bu üç hakikatin ittifakıyla, hayvanların bütün envayı, beraber öyle bir ⁽²⁴⁾ *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* deyip şahadet getiriyorlar ki, güya zemin, büyük bir insan gibi, büyüklüğü nisbetinde *لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ* diyerek semavat ehline işittiriyor mahiyetinde gördü ve tam ders aldı. Birinci Makamın Yedinci Mertebesinde bu mezkûr hakikatleri ifade manasıyla,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الُّجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اِتِّفَاقُ جَمِيعِ
اَنْوَاعِ الْحَيَوَانَاتِ وَالطَّيُورِ الْحَامِدَاتِ الشَّاهِدَاتِ بِكَلِمَاتِ حَوَاسِّهَا وَقَوَاهَا وَحِسِّيَّاتِهَا
وَلطَائِفِهَا الْمُؤَزِّنَاتِ الْمُنتَظِمَاتِ الْفَصِيحَاتِ وَبِكَلِمَاتِ جِهَازَاتِهَا وَجَوَارِحِهَا وَأَعْضَائِهَا
وَالِاتِهَا الْمُكَمَّلَةَ الْبَلِيغَاتِ بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْإِبْجَادِ وَالصَّنْعِ وَالْإِبْدَاعِ
بِالْإِرَادَةِ وَحَقِيقَةِ التَّمْيِيزِ وَالتَّرْتِيبِ بِالْقَصْدِ وَحَقِيقَةِ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ بِالْحِكْمَةِ مَعَ قَطْعِيَّةِ
دَلَالَةِ حَقِيقَةِ فَتْحِ جَمِيعِ صُورِهَا الْمُنتَظِمَةِ الْمُتَخَالِفَةِ الْمُتَنَوِّعَةِ الْغَيْرِ الْمَحْصُورَةِ مِنْ
بَيِّنَاتٍ وَقَطْرَاتٍ مُتَمَاثِلَةٍ مُتَشَابِهَةٍ مَحْصُورَةٍ مَحْدُودَةٍ ﴿٢٥﴾

24. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kasas Suresi: 88; Bakara Suresi: 163, 255; Âl-i İmran Suresi: 2, 6.)

25. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücud'dur ki; mevzun, muntazam ve fasih hasselerinin, kuvvelerinin, hissiyat ve latifelerinin kelimeleriyle ve mükemmel cihazat, cevâhîr, âzâ ve aletlerinin belîğ kelimeleriyle hamd ve şahadet eden bütün hayvanat ve kuş nevelerinin ittifakı, mütemasil, müteşabih, mahsur ve mahdud sayıda yumurta ve nutfelelerden muntazam, mütehalif, mütenevvi ve gayr-i mahsur bütün suretlerin fethi

denilmiştir.

Sonra o mütefekkir yolcu, marifet-i İlähiyenin hadsiz mertebelerinde ve nihaysiz ezvakında ve envarında daha ileri gitmek için, insanlar âlemine ve beşer dünyasına girmek isterken, başta enbiyalar olarak onu içeriye davet ettiler; o da girdi. En evvel geçmiş zamanın menziline baktı, gördü ki:

Nev-i beşerin en nuranî ve en mükemmeli olan umum peygamberler (aleyhimüsselâm) bi'l-icma, beraber ⁽²⁶⁾لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ deyip zikrediyorlar ve parlak ve musaddak olan hadsiz mu'cizatlarının kuvvetiyle, tevhibi iddia ediyorlar ve beşeri hayvaniyet mertebesinden melekîyet derecesine çıkarmak için, onları iman-ı billâha davet ile ders veriyorlar gördü. O da, o nuranî medresede diz çöküp, derse oturdu. Gördü ki:

Meşahir-i insaniyenin en yüksekleri ve namdarları olan o üstadların her birisinin elinde Hâlık-ı Kâinat tarafından verilmiş nişane-i tasdik olarak mu'cizeler bulunduğundan, her birinin ihbarıyla beşerden bir taife-i azîme ve bir ümmet tasdik edip imana geldiklerinden, o yüz bin ciddî ve doğru zatların icma ve ittifakla hüküm ve tasdik ettikleri bir hakikat ne kadar kuvvetli ve kat'î olduğunu kıyas edebildi. Ve bu kuvvette, bu kadar muhbir-i sadıkların hadsiz mu'cizeleriyle imza ve ispat ettikleri bir hakikati inkâr eden ehl-i dalâlet ne derece hadsiz bir hata, bir cinayet ettiklerini ve ne kadar hadsiz bir azaba müstahak olduklarını anladı. Ve onları tasdik edip iman getirenler ne kadar haklı ve hakikatli olduklarını bildi; iman kudsiyetinin büyük bir mertebesi daha ona göründü.

Evet, enbiyayı (aleyhimüsselâm) Cenab-ı Hak tarafından fiilen tasdik hükmünde olan hadsiz mu'cizatlarından ve hakkaniyetlerini gösteren, muarızlarına gelen semavî pek çok tokatlarından ve hak olduklarına delâlet eden şahsî kemâlâtlarından ve hakikatli talimatlarından ve doğru olduklarına şahadet eden kuvvet-i imanlarından ve tam ciddiyetlerinden ve fedakârlıklarından ve ellerinde bulunan kudsî kitap ve suhurlarından ve onların yolları doğru ve hak olduğuna şahadet eden ittibalarıyla hakikate, kemâlâta, nura vâsil olan hadsiz tilmizlerinden başka, onların ve o pek ciddî muhbirlerin müsbet meselelerde icma ve ittifakı ve tevatürü ve ispatta tevafuku ve tesanüdü ve tetabuku öyle bir hüccettir ve öyle bir kuvvettir ki, dünyada hiçbir kuvvet karşısına çıkamaz ve hiçbir şüphe ve tereddüdü bırakmaz. Ve imanın erkânında umum enbiyayı (aleyhimüsselâm) tasdik dahi dâhil olması, o tasdik büyük bir kuvvet menbaı olduğunu anladı, onların derslerinden çok feyz-i imânî aldı.

İşte, bu yolcunun mezkûr dersini ifade manasında, Birinci Makâmın Sekizinci Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ بِقُوَّةِ
مُعْجَزَاتِهِمُ الْبَاهِرَةِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ ﴿٢٧﴾

hakikatinin kat'î delâletiyle beraber, bir iradeye dayanan icad, sun' ve ibda hakikatinin ve bir kasdla vücuda gelen temyiz ve tezyin hakikatinin ve bir hikmetten kaynaklanan takdir ve tasvir hakikatinin azamet-i ihatasının da şahadetiyle, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

26. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. (Kasas Suresi: 88; Bakara Suresi: 163, 255.)

27. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O Allah ki, peygamberliklerinin tasdiki olan ve

denilmiş.

Sonra, imanın kuvvetinden ulvî bir zevk-i hakikat alan o seyyah-ı talip, enbiya aleyhimüsselâmın meclisinden gelirken, ulemanın ilme'l-yakîn suretinde kat'î ve kuvvetli delillerle, enbiyaların (aleyhimüsselâm) davalarını ispat eden ve asfiya ve siddikîn denilen mütebahhir, müçtehid muhakikler, onu dersanelerine çağırıldılar. O da girdi, gördü ki: Binlerle dâhî ve yüz binlerce müdakkik ve yüksek ehl-i tahkik, kıl kadar bir şüphe bırakmayan tetkikat-ı amîkalarıyla, başta vücub-u vücud ve vahdet olarak müsbet mesail-i imaniyeyi ispat ediyorlar.

Evet, istidatları ve meslekleri muhtelif olduğu halde usul ve erkân-ı imaniyede onların müttefikan ittifakları ve her birisinin kuvvetli ve yakînî bürhanlarına istinadları öyle bir hüccettir ki, onların mecmuu kadar bir zekâvet ve dirayet sahibi olmak ve bürhanlarının umumu kadar bir bürhan bulmak mümkün ise, karşılıklarına ancak öyle çıkılabilir. Yoksa, o münkirler, yalnız cehalet ve echeliyet ve inkâr ve ispat olunmayan menfî meselelerde inat ve göz kapamak suretiyle karşılıklarına çıkabilirler. Gözünü kapayan, yalnız kendine gündüzü gece yapar.

Bu seyyah, bu muhteşem ve geniş dershanede, bu muhterem ve mütebahhir üstadların neşrettikleri nurlar, zeminin yarısını bin seneden ziyade ışıktandırdığını bildi. Ve öyle bir kuvve-i maneviyeyi buldu ki, bütün ehl-i inkâr toplansa onu kıl kadar şaşırtmaz ve sarsmaz.

İşte bu yolcunun bu dershaneden aldığı derse bir kısa işaret olarak, Birinci Makamın Dokuzuncu Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اتِّفَاقُ جَمِيعِ الْأَصْفِيَاءِ بِقُوَّةِ
بَرَاهِينِهِمُ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُتَّفِقَةِ ﴿٢٨﴾

denilmiş.

Sonra, imanın daha ziyade kuvvetlenmesinde ve inkişafında ve ilme'l-yakîn derecesinden ayne'l-yakîn mertebesine terakkisindeki envarı ve ezvakı görmeye çok müştak olan o mütefekkir yolcu, medreseden gelirken, hadsiz küçük tekyelerin ve zaviyelerin telâhukuyla tevessü eden gayet feyizli ve nurlu ve sahra genişliğinde bir tekye, bir hangâh, bir zikirhane, bir irşadgâhta ve cadde-i kübra-i Muhammedinin (asm) ve mi'rac-ı Ahmedinin (asm) gölgesinde hakikate çalışan ve hakka erişen ve ayne'l-yakîne yetişen binlerle ve milyonlarla kudsî mürşidler onu dergâha çağırıldılar; o da girdi, gördü ki:

O ehl-i keşif ve keramet mürşidler; keşfiyatlarına ve müşahedelerine ve kerametlerine istinaden, bi'l-icma, müttefikan ⁽²⁹⁾لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ diyerek, vücub-u vücud ve vahdet-i Rabbaniyeyi kâinata ilân ediyorlar. Güneşin ziyasındaki yedi renkle güneşi tanımak gibi, yetmiş renkle, belki Esma-i Hüсна adedince, Şems-i Ezeli'nin ziyasından tecelli eden ayrı ayrı nurlu

doğruluğu tasdik edilmiş apaçık mu'cizelerinin kuvvetiyle, bütün peygamberler, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

28. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O Allah ki, bütün asfiyanın muhakkak, müttefik ve apaçık bürhanlarının kuvvetiyle ittifakları, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

29. Ondandır başka hiçbir ilâh yoktur. (Kasas Suresi: 88; Bakara Suresi: 163, 255; Âl-i İmran Suresi: 2, 6.)

renkler ve çeşit çeşit ziyalı levnler ve başka başka hakikatli tarikatler ve muhtelif doğru meslekler ve mütenevvi haklı meşreplerde bulunan o kudsi dâhilerin ve nuranî ariflerin icma ve ittifakla imza ettikleri bir hakikat, ne derece zâhir ve bâhir olduğunu ayne'l-yakîn müşahede etti. Ve enbiyanın (aleyhimüsselâm) icma ve asfiyanın ittifakı ve evliyanın tevafuku ve bu üç icmanın birden ittifakı, güneşi gösteren gündüzün ziyasından daha parlak gördü.

İşte, bu misafirin tekyeden aldığı feyze kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın Onuncu Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ إِجْمَاعُ الْأَوْلِيَاءِ بِكَشْفِيَّاتِهِمْ
وَكَرَامَاتِهِمِ الظَّاهِرَةِ الْمُحَقَّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ ﴿٣٠﴾

denilmiş.

Sonra, kemâlât-ı insaniyenin en mühimi ve en büyüğü, belki bilcümle kemâlât-ı insaniyenin menbaı ve esası iman-ı billâhtan ve marifetullah-tan neş'et eden muhabbetullah olduğunu bilen o dünya seyyahı, bütün kuvvetiyle ve letaifiyle imanın kuvvetinde ve marifetin inkişafında daha ziyade terakkî etmesini istemek fikriyle başını kaldırdı ve semavata baktı. Kendi aklına dedi ki:

“Madem kâinatın en kıymetli şey hayattır ve kâinatın mevcudatı hayata musahhardır. Ve madem zihayatin en kıymetli zîruhtur ve zîruhin en kıymetli zîşuurdur. Ve madem bu kıymetlilik için küre-i zemin, zihayati mütemadiyen çoğaltmak için, her asır, her sene dolar, boşalır. Elbette ve her halde, bu muhteşem ve müzeyyen olan semavatın dahi kendisine münasip ahalisi ve seknesi, zihayat ve zîruh ve zîşuurlardan vardır ki, huzur-u Muhammedide (asm) Sahabelere görünen Hazret-i Cebrail'in (as) temessülü gibi, melâikeleri görmek ve onlarla konuşmak hâdiseleri, tevatür suretinde eskiden beri nakil ve rivayet ediliyor. Öyle ise, keşke ben semavat ehli ile dahi görüşseydim, onlar ne fikirde olduklarını bilseydim. Çünkü Hâlık-ı Kâinat hakkında en mühim söz onlarındır” diye düşünürken, birden semavi şöyle bir sesi işitti:

“Madem bizimle görüşmek ve dersimizi dinlemek istersin; bil ki, başta Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâm ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan olarak bütün peygamberlere vasıtamızla gelen mesail-i imaniyeye en evvel biz iman etmişiz. Hem insanlara temessül edip görünen ve bizlerden olan bütün ervah-ı tayyibe, bilâistisna ve bi'l-ittifak, bu kâinat Hâlık'ının vücub-u vücuduna ve vahdetine ve Sıfât-ı Kudsiyesine şahadet edip birbirine muvafık ve mutabık olarak ihbar etmişler. Bu hadsiz ihbaratın tevafuku ve tetabuku, güneş gibi sana bir rehberdir” dediklerini bildi ve onun nur-u imanı parladı, zeminden göklere çıktı.

İşte bu yolcunun melâikeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Birinci Mertebesinde,

30. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O Allah ki, bütün evliyanın muhakkak ve musaddak ve zâhir keşfiyat ve kerametlerinin icmaı, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اِتِّفَاقُ
الْمَلَائِكَةِ الْمُتَمَثِّلِينَ لِأَنْظَارِ النَّاسِ وَالْمُتَكَلِّمِينَ مَعَ خَوَاصِّ الْبَشَرِ بِأَخْبَارَاتِهِمُ الْمُتَطَابِقَةَ
الْمُتَوَافِقَةَ (31)

denilmiştir.

Sonra, pürmerak ve püriştiyak o misafir, âlem-i şehadet ve cismanî ve maddî cihetinde ve mahsus taifelerin dillerinden ve lisan-ı hallerinden ders aldığından, âlem-i gayb ve âlem-i berzahda dahi mütalâa ile bir seyahat ve bir taharrî-i hakikat arzu ederken, her taife-i insaniyede bulunan ve kâinatın meyvesi olan insanın çekirdeği hükmünde bulunan ve küçüklüğü ile beraber, manen kâinat kadar inbisat edebilen müstakim ve münevver akılların, selim ve nuranî kalplerin kapısı açıldı. Baktı ki, onlar âlem-i gayb ve âlem-i şehadet ortasında insanî berzahlardır ve iki âlemin birbiriyle temasları ve muameleleri, insana nisbeten o noktalarda oluyor gördüğünden, kendi akıl ve kalbine dedi ki:

“Gelin, bu emsalinizin kapısından hakikate giden yol daha kısadır. Biz öteki yollardaki dillerden ders aldığımız gibi değil, belki iman noktasındaki ittisafılarından ve keyfiyet ve renklerinden mütalâmamız ile istifade etmeliyiz” dedi, mütalâaya başladı. Gördü ki:

İstidatları gayet muhtelif ve mezhepleri birbirinden uzak ve muhalif olan umum istikametli ve nurlu akılların iman ve tevhiddeki ittisafkârâne ve râsihâne itikadları tevfuk ve sebatkârâne ve mutmainâne kanaat ve yakînleri tetabuk ediyor. Demek, tebeddül etmeyen bir hakikate dayanıp bağlanmışlar. Ve kökleri metin bir hakikate girmiş, kopmuyor. Öyle ise, bunların nokta-i imaniyede ve vücub ve tevhidde icmaları, hiç kopmaz bir zincir-i nuranîdir ve hakikate açılan ışıklı bir penceredir.

Hem gördü ki: Meslekleri birbirinden uzak ve meşrebleri birbirine mübayin olan o umum selim ve nuranî kalplerin erkân-ı imaniyedeki müttefikane ve itminankârâne ve müncezibâne keşfiyat ve müşahadatları birbirine tevfuk ve tevhidde birbirine mutabık çıkıyor. Demek, hakikate mukabil ve vâsıl ve mütemessil bu küçücük birer arş-ı marifet-i Rabbaniye ve bu câmi' birer âyine-i Samedâniye olan nuranî kalpler, şems-i hakikate karşı açılan pencerelerdir ve umumu birden, güneşe âyinedarlık eden bir deniz gibi, bir âyine-i a'zamdır. Bunların vücub-u vücudda ve vahdette ittifakları ve icmaları, hiç şaşırılmaz ve şaşırtmaz bir rehber-i ekmel ve bir mürşid-i ekberdir. Çünkü hiçbir cihetle hiçbir imkân ve hiçbir ihtimal yok ki, hakikatten başka, bir vehim ve hakikatsiz bir fikir ve asılsız bir sıfat, bu kadar müstemirrâne ve râsihâne bu pek büyük ve keskin gözlerin umumunu birden aldatsın, galat-ı hisse uğratsın. Buna ihtimal veren bozulmuş ve çürümüş bir akla, bu kâinatı inkâr eden ahmak Sofestaîler dahi razı olmazlar, reddederler diye anladı. Kendi akıl ve kalbiyle beraber (32) بِاللَّهِ اٰمَنْتُ dediler.

31. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut'dur ki, insanların nazarına temsül eden ve beşerin havas kısmıyla konuşan melâikenin ittifakı, birbirine tetabuk ve tevfuk eden ihbaratıyla, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

32. Allah'a iman ettim.

İşte, bu yolcunun müstakim akıllardan ve münevver kalplerden istifade ettiği marifet-i imaniyeye kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On İkinci ve On Üçüncü Mertebelerinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودَ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ إِجْمَاعُ
الْعُقُولِ الْمُسْتَقِيمَةِ الْمُنَوَّرَةِ بِاعْتِقَادَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ وَبِقَنَائِعِهَا وَيَقِينَاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ مَعَ
تَخَالُفِ الْإِسْتِعْدَادَاتِ وَالْمَذَاهِبِ وَكَذَا دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ اتِّفَاقُ
الْقُلُوبِ السَّلِيمَةِ التُّورَانِيَّةِ بِكَشْفِيَّاتِهَا الْمُتَطَابِقَةِ وَبِمُشَاهَدَاتِهَا الْمُتَوَافِقَةِ مَعَ تَبَايُنِ
الْمَسَالِكِ وَالْمَشَارِبِ (33)

denilmiştir.

Sonra, âlem-i gayba yakından bakan ve akıl ve kalpte seyahat eden o yolcu, “Acaba âlem-i gayb ne diyor?” diye merakla o kapıyı da şöyle bir fikir ile çaldı. Yani, “Madem bu cismanî âlem-i şهادette bu kadar ziyenatli ve sanatlı hadsiz masnularıyla kendini tanıttırmak ve bu kadar tatlı ve süslü ve nihayetsiz nimetleriyle kendini sevdirmek ve bu kadar mu’cizeli ve maharetli hesapsız eserleriyle gizli kemâlâtını bildirmek, kavilden ve tekellümden daha zâhir bir tarzda fiilen isteyen ve hal diliyle bildiren bir Zat, perde-i gayb tarafında bulunduğu bilbedahe anlaşılıyor. Elbette ve her halde, fiilen ve hâlen olduğu gibi, kavlen ve tekellümen dahi konuşur, kendini tanıttırır, sevdirebilir. Öyle ise, âlem-i gayb cihetinde Onu, Onun tezahüratından bilmeliyiz” dedi. Kalbi içeriye girdi, akıl gözleriyle gördü ki:

Gayet kuvvetli bir tezahüratla, vahiylerin hakikati, âlem-i gaybın her tarafında, her zamanda hükmediyor. Kâinatın ve mahlûkatın şهادetlerinden çok kuvvetli bir şهادet-i vücud ve tevhid, Allâmü'l-Guyüb'dan vahiy ve ilham hakikatleriyle geliyor. Kendini ve vücud ve vahdetini yalnız masnularının şهادetlerine bırakmıyor. Kendisi, kendine lâyük bir kelâm-ı ezeli ile konuşuyor. “Her Yerde İlim ve Kudretiyle Hâzir ve Nâzır”ın kelâmı dahi hadsizdir. Ve kelâmının manası Onu bildirdiği gibi, tekellümü dahi Onu sıfatıyla bildiriyor.

Evet, yüz bin peygamberlerin (aleyhimüsselâm) tevatürleriyle ve ihbaratlarının vahy-i İlahîye mazhariyet noktasında ittifaklarıyla ve nev-i beşerden ekseriyet-i mutlakanın tasdikgerdesi ve rehberi ve muktedası ve vahyin semereleri ve vahy-i meşhud olan kütüb-ü mukaddese ve suhuf-u semaviyenin delâil ve mu’cizatlarıyla, hakikat-i vahyin tahakkuku ve sübutu bedahet derecesine geldiğini bildi ve vahyin hakikati beş hakikat-i kudsiyeyi ifade ve ifaza ediyor diye anladı:

• **Birincisi:** *لِلتَّنَزَّلَاتِ الْإِلَهِيَّةِ إِلَى عُقُولِ الْبَشَرِ* denilen, “beşerin akıllarına ve fehîmlerine göre konuşmak bir tenezzül-ü İlâhidir.”

33. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücud'dur ki, istidat ve mezheplerinin farklılığına rağmen, birbirleriyle tevafuk eden itikadları ve birbirleriyle tetabuk eden kanaat ve yakınlerinin şهادetiyle, bütün münevver ve müstakim akıl sahiplerinin icması, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder. Keza, birbirine mütebayın meslek ve meşreblere rağmen birbirine tetabuk eden keşfiyat ve birbirine tevafuk eden müşahadelinin şهادetiyle, bütün selim ve nuranî kalp sahiplerinin ittifakı, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

Evet, bütün zîruh mahlûkatını konuşuran ve konuşmalarını bilen, elbette kendisi dahi o konuşmalara konuşmasıyla müdahale etmesi, rububiyetin muktezasıdır.

• **İkincisi:** Kendini tanıttırmak için kâinatı bu kadar hadsiz masraflarla baştan başa harikalar içinde yaratan ve binler dillerle kemâlâtını söyllettiren, elbette kendi sözleriyle dahi kendini tanıttırarak.

• **Üçüncüsü:** Mevcudatın en müntehabı ve en muhtacı ve en nazenini ve en müştakı olan hakikî insanların münacatlarına ve şükürlerine fiilen mukabele ettiği gibi, kelâmıyla da mukabele etmek, hâlikiyetin şe'nidir.

• **Dördüncüsü:** İlim ile hayatın zarurî bir lâzımı ve ışıklı bir tezahürü olan mükâleme sıfatı, elbette ihatalı bir ilmi ve sermedî bir hayatı taşıyan Zatta ihatalı ve sermedî bir surette bulunur.

• **Beşincisi:** En sevimli ve muhabbetli ve endişeli ve nokta-i istinada en muhtaç ve sahibini ve malikini bulmaya en müştak, hem fakir ve âciz bulunan mahlûkatlarına acz ve iştiyaki, fakr ve ihtiyacı ve endişe-i istikbali ve muhabbeti ve perestîşi veren bir Zat, elbette kendi vücudunu onlara tekellüm ile iş'ar etmek, ulûhiyetin muktezasıdır.

İşte, tenezzül-ü İlâhî ve tarrüf-ü Rabbanî ve mukabele-i Rahmanî ve mükâleme-i Sübhanî ve iş'ar-ı Samedânî hakikatlerini tazammun eden umumî, semavî vahiylerin icma ile Vâcibü'l-Vücut'un vücuduna ve vahdetine delâletleri öyle bir hüccettir ki, gündüzdeki güneşin şuaatının güneşe şahadetinden daha kuvvetlidir diye anladı.

Sonra ilhamlar cihetine baktı, gördü ki:

Sadık ilhamlar, gerçi bir cihette vahye benzerler ve bir nevi mükâleme-i Rabbaniyedir, fakat iki fark vardır:

• **Birincisi:** İlhamdan çok yüksek olan vahyin ekseri melâike vasıtasıyla ve ilhamın ekseri vasıtasız olmasıdır. Meselâ, nasıl ki bir padişahın iki suretle konuşması ve emirleri var:

Birisi: Haşmet-i saltanat ve hâkimiyet-i umumiye haysiyetiyle bir yaverini, bir valiye gönderir. O hâkimiyetin ihtişamını ve emrin ehemmiyetini göstermek için, bazen, vasıta ile beraber bir içtima yapar, sonra ferman tebliğ edilir.

İkincisi: Sultanlık ünvanıyla ve padişahlık umumî ismiyle değil, belki kendi şahsıyla hususî bir münasebeti ve cüz'î bir muamelesi bulunan has bir hizmetçisi ile veya bir âmî raiyetiyle ve hususî telefonuyla hususî konuşmasıdır.

Öyle de, Padişah-ı Ezeli'nin, umum âlemlerin Rabbi ismiyle ve kâinat Hâlık'ı ünvanıyla, vahiy ve vahyin hizmetini gören şümulü ilhamlarıyla mükâlemesi olduğu gibi; her bir ferdin, her bir zihayatin Rabbi ve Hâlık'ı olmak haysiyetiyle, hususî bir surette, fakat perdeler arkasında, onların kabiliyetine göre bir tarz-ı mükâlemesi var.

• **İkinci fark:** Vahiy gölgesizdir, sâfidir, havassa hastır. İlham ise gölgelidir, renkler karışır, umumîdir. Melâike ilhamları ve insan ilhamları ve hayvanat ilhamları gibi çeşit çeşit, hem pek çok envalarıyla, denizlerin katreleri kadar kelimat-ı Rabbaniyenin teksirine medar bir zemin teşkil ediyor.

لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي⁽³⁴⁾

ayetinin bir vechini tefsir ediyor anladı.

Sonra, ilhamın mahiyetine ve hikmetine ve şهادetine baktı, gördü ki: Mahiyeti ile hikmeti ve neticesi dört nurdan tereküb ediyor:

• **Birincisi:** Teveddüd-ü İlâhî denilen kendini mahlûkatına fiilen sevdirdiği gibi, kavlen ve huzuren ve sohbeten dahi sevdirmek, vedûdiyetin ve rahmaniyetin muktezasıdır.

• **İkincisi:** İbadının dualarına fiilen cevap verdiği gibi, kavlen dahi perdeler arkasında icabet etmesi, rahîmiyetin şe'nidir.

• **Üçüncüsü:** Ağır belyyelere ve şiddetli hallere düşen mahlûkatlarının istimdadlarına ve feryatlarına ve tazarruatlarına fiilen imdat ettiği gibi, bir nevi konuşması hükmünde olan ilhâmî kavillerle de imdada yetişmesi, rububiyetin lâzımıdır.

• **Dördüncüsü:** Çok âciz ve çok zayıf ve çok fakir ve çok ihtiyaçlı ve kendi malikini ve hâmîsini ve müdebbirini ve hafîzini bulmaya pek çok muhtaç ve müştak olan zîşuur masnularına, vücudunu ve huzurunu ve himayetini fiilen ihsas ettiği gibi, bir nevi mükâleme-i Rabbaniye hükmünde sayılan bir kısım sadık ilhamlar perdesinde ve mahsus ve bir mahlûka bakan has bir vecihte, onun kabiliyetine göre, onun kalp telefonuyla, kavlen dahi kendi huzurunu ve vücudunu ihsas etmesi, şefkat-i ulûhiyetin ve rahmet-i rububiyetin zarurî ve vâcib bir muktezasıdır diye anladı.

Sonra, ilhamın şهادetine baktı, gördü:

Nasıl ki, güneşin faraza şuuru ve hayatı olsaydı ve o halde, ziyasındaki yedi rengi yedi sıfatı olsaydı, o cihette, ışığında bulunan şuaları ve cilveleri ile bir tarz konuşması bulunacaktı. Ve bu vaziyette, misalinin ve aksinin şeffak şeylerde bulunması ve her âyine ve her parlak şeyler ve cam parçaları ve kabarcıklar ve katreler, hatta şeffak zerrelere her birinin kabiliyetine göre konuşması ve onların hâcâtına cevap vermesi ve bütün onlar güneşin vücuduna şهادet etmesi ve hiçbir iş, bir işe mâni olmaması ve bir konuşması, diğer konuşmaya müzahemet etmemesi bilmüşahede görüleceği gibi, aynen öyle de, ezel ve ebedin Zülcelâl Sultanı ve bütün mevcudatın Zülcelmal Hâlık-ı Zîşan'ı olan Şems-i Sermedî'nin mükâlemesi dahi, Onun ilmi ve kudreti gibi, küllî ve muhit olarak her şeyin kabiliyetine göre tecellî etmesi; hiçbir sual bir suale, bir iş bir işe, bir hitap bir hitaba mâni olmaması ve karıştırmaması bilbedahe anlaşılıyor. Ve bütün o cilveler, o konuşmalar, o ilhamlar birer birer ve beraber bi'l-ittifak o Şems-i Ezeli'nin huzuruna ve vücub-u vücuduna ve vahdetine ve ehadiyetine delâlet ve şهادet ettiklerini aynel-yakîne yakın bir ilme'l-yakîn ile bildi.

İşte, bu meraklı misafirin âlem-i gaybdan aldığı ders-i marifetine kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde,

34. Rabbimin sözlerini yazmak için bütün denizler mürekkep olsa, Rabbimin sözleri tükenmeden o denizler tükenirdi (Kehf Suresi: 109.)

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِبُ الْوَجُودِ الْوَاحِدُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ
 إِجْمَاعُ جَمِيعِ الْوَحْيَاتِ الْحَقَّةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّنَزُّلَاتِ الْإِلَهِيَّةِ وَلِلْمَكَالِمَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ
 وَلِلتَّعْرِفَاتِ الرَّبَّانِيَّةِ وَلِلْمُقَابَلَاتِ الرَّحْمَانِيَّةِ عِنْدَ مُنَاجَاتِ عِبَادِهِ وَلِلْإِشْعَارَاتِ الصَّمَدَانِيَّةِ
 لِوُجُودِهِ لِمَخْلُوقَاتِهِ ﴿٣٥﴾ وَكَذَا دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ إِتْفَاقُ الْإِلَهَامَاتِ
 الصَّادِقَةِ الْمُتَضَمِّنَةِ لِلتَّوَدُّدَاتِ الْإِلَهِيَّةِ وَلِلْإِجَابَاتِ الرَّحْمَانِيَّةِ لِدَعَوَاتِ مَخْلُوقَاتِهِ وَلِلْإِمْدَادَاتِ
 الرَّبَّانِيَّةِ لِاسْتِغَاثَاتِ عِبَادِهِ وَلِلْإِحْسَاسَاتِ السُّبْحَانِيَّةِ لِوُجُودِهِ لِمَصْنُوعَاتِهِ ﴿٣٥﴾

denilmiştir.

Sonra, o dünya seyyahı kendi aklına dedi ki:

“Madem bu kâinatın mevcudatıyla Malik’imi ve Hâlık’ımı arıyorum; elbette her şeyden evvel bu mevcudatın en meşhuru ve a’dâsının tasdikiyle dahi en mükemmeli ve en büyük kumandanı ve en namdar hâkimi ve sözce en yükseği ve akılca en parlağı ve on dört asrı fazileti ile ve Kur’ân’ı ile ışıklandıran Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmi ziyaret etmek ve aradığımı ondan sormak için Asr-ı Saadete beraber gitmeliyiz” diyerek, akıyla beraber o asra girdi.

Gördü ki: O asır, hakikaten, o zat (asm) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî ve en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vasıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş.

Hem kendi aklına dedi: “Biz, en evvel bu fevkalâde zatın (asm) bir derece kıymetini ve sözlerinin hakkaniyetini ve ihbaratının doğruluğunu bilmeliyiz. Sonra Hâlık’ımızı ondan sormalıyız” diyerek taharriye başladı. Bulduğu hadsiz kat’î delillerden, burada, yalnız dokuz külliyyetine birer kısa işaret edilecek.

• **Birincisi:** Bu zatta (asm), hatta düşmanlarının tasdikiyle dahi, bütün güzel huyların ve hasletlerin bulunması ve

﴿٣٦﴾ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ﴿٣٧﴾

ayetlerinin sarahatiyle, bir parmağının işaretiyle kamer iki parça olması ve bir avucu ile a’dâsının ordusuna attığı az bir toprak, umum o ordunun gözlerine girmesiyle kaçmaları ve susuz kalmış kendi ordusuna, beş parmağından Kevser gibi akan suyu kifayet derecesinde içirmesi gibi, nakl-i kat’î ile ve bir kısmı tevatür ile yüzer mu’cizatın onun elinde zâhir olmasıdır. Bu mu’cizattan üç yüzden ziyade bir kısmı, “On Dokuzuncu Mektub” olan “Mu’cizat-ı Ahmediye (asm)” namındaki harika ve kerametli bir risalede kat’î delilleriyle beraber beyan edildiğinden, onları ona havale ederek dedi ki:

35. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü’l-Vücut ve Vâhidü’l-Ehaddir ki, tenezzülât-ı İlähiyyeyi, mükâlemat-ı Sübhaniyyeyi, taarrüfat-ı Rabbanîyyeyi, kullarının dualarına mukâbelât-ı Rahmaniyyeyi ve mahlûkatına vücudunu ihsas eden iş’ârât-ı Samedâniyyeyi tazammun eden bütün hak vahiylerin icmaı, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder. Ve keza, teveddüdat-ı İlähiyyeyi, mahlûkatının dualarına icâbât-ı Rahmaniyyeyi ve kullarının istigaselerine olan imdâdât-ı Rabbanîyyeyi ve masnuatına vücudunu bildiren ihsâsât-ı Sübhaniyyeyi tazammun eden ilhamat-ı sadıkanın ittifağı da Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

36. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

37. Attığın zaman da sen atmadın, ancak Allah attı. (Enfal Suresi:17.)

“Bu kadar ahlâk-ı hasene ve kemâlâtla beraber, bu kadar mu’cizat-ı bâhiresi bulunan bir Zat (asm), elbette en doğru sözlüdür. Ahlâksızların işi olan hileye, yalana, yanlış tenezzül etmesi kabil değil.”

• **İkincisi:** Elinde, Bu Kâinat Sahibinin bir fermanı bulunduğu ve o fermanı her asırda üç yüz milyondan ziyade insanların kabul ve tasdik ettikleri ve o ferman olan Kur’ân-ı Azîmüştân’ın yedi vecihle harika olmasıdır. Ve bu Kur’ân’ın, kırk vecihle mu’cize olduğu ve kâinat Hâlık’ının sözü bulunduğu, kuvvetli delilleriyle beraber Yirmi Beşinci Söz ve Mu’cizat-ı Kur’âniye namlarındaki Risale-i Nur’un bir güneşi olan meşhur bir risalede tafsilen beyan edilmesinden, onu ona havale ederek dedi:

“Böyle ayn-ı hak ve hakikat bir fermanın tercümanı ve tebliğ edicisi bir Zatta (asm), fermana cinayet ve ferman sahibine hıyanet hükmünde olan yalan olamaz ve bulunamaz.”

• **Üçüncüsü:** O Zat (asm) öyle bir şeriat ve bir İslâmiyet ve bir ubudiyet ve bir dua ve bir davet ve bir iman ile meydana çıkmış ki, onların ne misli var ve ne de olur. Ve onlardan daha mükemmel, ne bulunmuş ve ne de bulunur. Çünkü ümmî bir Zatta (asm) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikane hadsiz kanunlarıyla idare etmesi emsal kabul etmez.

Hem ümmî bir Zatin (asm) ef’al ve akval ve ahvalinden çıkan İslâmiyet, her asırda üç yüz milyon insanın rehberi ve mercii ve akıllarının muallimi ve mürşidi ve kalplerinin münevveri ve musaffisi ve nefislerinin mürebbisi ve müzekkîsi ve ruhlarının medar-ı inkişafı ve maden-i terakkiyatı olması cihetiyle, misli olamaz ve olamamış.

Hem dininde bulunan bütün ibâdâtın bütün envaında en ileri olması ve herkesten ziyade takvada bulunması ve Allah’tan korkması ve fevkalâde daimî mücahedat ve dağdağalar içinde tam tamına ubudiyetin en ince esrarına kadar müraat etmesi ve hiç kimseyi taklit etmeyerek ve tam manasıyla ve mübtediyâne fakat en mükemmel olarak, hem ibtida ve intihayı birleştirerek yapması, elbette misli görülmez ve görülmemiş.

Hem binler dua ve münacatlarından Cevşenü’l-Kebîr ile, öyle bir marifet-i Rabbanîye ile, öyle bir derecede Rabbini tavsif ediyor ki, o zamandan beri gelen ehl-i marifet ve ehl-i velâyet, telâhuk-u efkâr ile beraber, ne o mertebeye marifete ve ne de o dereceye tavsife yetişememeleri gösteriyor ki, duada dahi onun misli yoktur.

Risale-i Münacat’ın başında, Cevşenü’l-Kebîr’in doksan dokuz fıkrasından bir fıkrasının kısacık bir mealinin beyan edildiği yere bakan adam, Cevşen’in dahi misli yoktur diyecek.

Hem tebliğ-i risalette ve nâsi hakka davette o derece metanet ve sebat ve cesaret göstermiş ki, büyük devletler ve büyük dinler, hatta kavim ve kabilesi ve amcası ona şiddetli adavet ettikleri halde, zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyet’i dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmamış ve olamaz.

Hem imanda öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mu’cizâne bir inkişaf ve cihanı ışıklandıran bir ulvî itikad taşımış ki, o zamanın

hükümranı olan bütün efkâr ve akideleri ve hükemanın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri ona muarız ve muhalif ve münkir oldukları halde, onun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itminanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi ve maneviyatta ve meratib-i imaniyede terakkî eden başta Sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, onun, her vakit mertebe-i imanından feyiz almaları ve onu en yüksek derecede bulmaları bilbedahe gösterir ki, imamı dahi emsalsizdir.

İşte, böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve harika bir ubudiyet ve fevkalâde bir dua ve cihanpesendâne bir davet ve mu'cizâne bir iman sahibinde elbette hiçbir cihetle yalan olamaz ve aldatmaz, diye anladı ve akli dahi tasdik etti.

• **Dördüncüsü:** Enbiyaların (aleyhimüsselâm) icması, nasıl ki vücud ve vahdaniyet-i İlâhiyeye gayet kuvvetli bir delildir; öyle de, bu zatın (asm) doğruluğuna ve risaletine gayet sağlam bir şehadettir. Çünkü enbiya aleyhimüsselâmın doğruluklarına ve peygamber olmalarına medar olan ne kadar kudsî sıfatlar ve mu'cizeler ve vazifeler varsa, o zatta (asm) en ileride olduğu tarihe musaddaktır. Demek onlar, nasıl ki lisan-ı kâl ile Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarında bu zatın (asm) geleceğini haber verip insanlara beşaret vermişler ki, kütüb-ü mukaddesenin o beşaretili işaretlerinden yirmiden fazla ve pek zâhir bir kısmı “On Dokuzuncu Mektub”da güzelce beyan ve ispat edilmiş. Öyle de, lisan-ı halleriyle yani nübüvvetleriyle ve mu'cizeleriyle, kendi mesleklerinde ve vazifelerinde en ileri ve en mükemmel olan bu zatı tasdik edip davasını imza ediyorlar. Ve lisan-ı kâl ve icma ile vahdaniyete delâlet ettikleri gibi, lisan-ı hal ile ve ittifak ile de bu zatın sadıkiyetine şehadet ediyorlar diye anladı.

• **Beşincisi:** Bu zatın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmâta, keşfiyata, müşahedataya yetişen binlerce evliya, vahdaniyete delâlet ettikleri gibi, üstadları olan bu zatın sadıkiyetine ve risaletine icma ve ittifakla şehadet ediyorlar. Ve âlem-i gaybdan verdiği haberlerin bir kısmını nur-u velâyetle müşahede etmeleri ve umumunu nur-u iman ile ya ilme'l-yakîn veya ayme'l-yakîn veya hakka'l-yakîn suretinde itikad ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu zatın derece-i hakkaniyet ve sadıkiyetini güneş gibi gösterdiğini gördü.

• **Altıncısı:** Bu zatın ümmiliğiyle beraber getirdiği hakaik-ı kudsiye ve ihtira ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği marifet-i İlâhiyenin dersiyile ve talimiyle, mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-i müdakkikîn ve siddikîn-i muhakkikîn ve dâhî hükema-i mü'minîn, bu Zâtın üssü'l-esas davası olan vahdaniyeti kuvvetli bürhanlarıyla bi'l-ittifak ispat ve tasdik ettikleri gibi, bu muallim-i ekberin ve bu üstad-ı a'zamın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifakla şehadetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sadıkiyetidir. Meselâ, Risale-i Nur yüz parçası ile bu Zâtın sadâkatının bir tek bürhanıdır.

• **Yedincisi:** Âl ve Ashab namında ve nev-i beşerin enbiyadan sonra feraset ve dirayet ve kemâlâtla en meşhuru ve en muhterem ve en namdarı ve en dindar ve keskin nazarlı taife-i azîmesi; kemal-i merak ile ve gayet dikkat ve nihayet ciddiyetle bu Zâtın bütün gizli ve aşikâr hallerini ve fikirlerini ve vaziyetlerini taharrî ve teftiş ve tetkik etmeleri neticesinde, bu Zâtın

dünyada en sadık ve en yüksek ve en haklı ve hakikatli olduğuna ittifakla ve icma ile sarsılmaz tasdikleri ve kuvvetli imanları, güneşin ziyasına delâlet eden gündüz gibi bir delildir diye anladı.

• **Sekizincisi:** Bu kâinat, nasıl ki kendini icad ve idare ve tertib eden ve tasvir ve takdir ve tedbir ile bir saray gibi, bir kitap gibi, bir sergi gibi, bir temaşağâh gibi tasarruf eden Sâniine ve Kâtibine ve Nakkaşına delâlet eder; öyle de, kâinatın hilkatindeki makâsıd-ı İlâhiyeyi bilecek ve bildirecek ve tahavvülâtındaki Rabbanî hikmetlerini talim edecek ve vazifedarâne harekâtındaki neticeleri ders verecek ve mahiyetindeki kıymetini ve içindeki mevcudatın kemâlâtını ilân edecek ve o kitab-ı kebîrin manalarını ifade edecek bir yüksek dellâl, bir doğru keşşaf, bir muhakkik üstad, bir sadık muallim istediği ve iktiza ettiği ve her halde bulunmasına delâlet ettiği cihetiyle, elbette bu vazifeleri herkesten ziyade yapan bu Zatın hakkaniyetine ve bu kâinat Hâlık'ının en yüksek ve sadık bir memuru olduğuna şehadet ettiğini bildi.

• **Dokuzuncusu:** Madem bu sanatlı ve hikmetli masnuatıyla Kendi hünerlerini ve sanatkârlığının kemâlâtını teşhir etmek ve bu süslü, ziynetli nihayetsiz mahlûkatıyla kendini tanıttırmak ve sevdirmek ve bu lezzetli ve kıymetli hesapsız nimetleriyle kendine teşekkür ve hamd ettirmek ve bu şefkatli ve himayetli umumî terbiye ve iâşe ile, hatta ağızların en ince zevklerini ve iştihaaların her nev'ini tatmin edecek bir surette ihzar edilen Rabbanî it'amlar ve ziyafetlerle kendi rububiyetine karşı minnettarâne ve müteşekkirâne ve perestişkârâne ibadet ettirmek ve mevsimlerin tebdili ve gece gündüzün tahvili ve ihtilâfı gibi, azametli ve haşmetli tasarrufat ve icraat ve dehşetli ve hikmetli faaliyet ve hallâkiyet ile kendi ulûhiyetini ihzar ederek, o ulûhiyetine karşı iman ve teslim ve inkıyad ve itaat ettirmek ve her vakit iyiliği ve iyileri himaye, fenalığı ve fenaları izale ve semavî tokatlarla zalimleri ve yalancıları imha etmek cihetiyle, hakkaniyet ve adaletini göstermek isteyen perde arkasında birisi var. Elbette ve her halde o Gaybî Zatın yanında en sevgili mahlûku ve en doğru abdi ve Onun mezkûr maksatlarına tam hizmet ederek, hilkat-i kâinatın tılsımını ve muammasını hal ve keşfeden ve daima o Hâlık'ının namına hareket eden ve Ondan istimdad eden ve muvaffakiyet isteyen ve Onun tarafından imdada ve tevfiğe mazhar olan ve Muhammed-i Kureşî (asm) denilen bu zat olacak.

Hem aklına dedi: Madem bu mezkûr dokuz hakikatler bu Zatın sıdkına şehadet ederler; elbette bu âdem, benî Âdemin medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır. Ve ona “Fahr-i Âlem” ve “Şeref-i Benî Âdem” denilmesi pek lâyıktır. Ve onun elinde bulunan ferman-ı Rahman olan Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın haşmet-i saltanat-ı maneviyesinin nısf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki, bu âlemde en mühim zat budur; Hâlık'ımız hakkında en mühim söz onundur.

İşte, gel bak, bu harika Zatın yüzer zâhir ve bâhir kat'î mu'cizelerinin kuvvetine ve dinindeki binler âli ve esaslı hakikatlerine istinaden bütün davalarının esası ve bütün hayatının gayesi, Vâcibü'l-Vücut'un vücuduna ve vahdetine ve sıfâtına ve esmasına delâlet ve şehadet ve o Vâcibü'l-Vücut'u ispat ve ilân ve i'lâm etmektir. Demek bu kâinatın manevî güneşi ve Hâlık'ımızın en parlak bir bürhanı bu “Habibullah” denilen zattır ki,

onun şehadetini teyid ve tasdik ve imza eden aldanmaz ve aldatmaz üç büyük icma var.

• **Birincisi:** “Eğer perde-i gayb açılrsa yakînim ziyadeleşmeyecek” diyen İmam-ı Ali Radiyallahü Anh ve yerde iken Arş-ı A'zamı ve İsrafil'in azamet-i heykelini temaşa eden Gavs-ı A'zam (ks) gibi keskin nazar ve gaybbin gözleri bulunan binler aktab ve evliya-i azimeyi câmi' ve Âl-i Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) namıyla şöretşiar-ı âlem olan cemaat-i nuraniyenin icma ile tasdikleridir.

• **İkincisi:** Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâli ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve malûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükûmetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak şarktan garba kadar cihanpesendâne idare eden ve “Sahabe” namıyla dünyada namdar olan cemaat-i meşhurenin ittifakla can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren bir kuvvetli iman ile tasdikleridir.

• **Üçüncüsü:** Her asırda binlerle efradı bulunan ve her fende dâhiyâne ileri giden ve muhtelif mesleklerde çalışan, ümmetinde yetişen hadsiz muhakkik ve mütebahhir ulemasının cemaat-i uzmasının tevafuk ile ve ilme'l-yakîn derecesinde tasdikleridir.

Demek, bu Zatın vahdaniyete şehadeti şahsî ve cüz'î değil, belki umumî ve küllî ve sarsılmaz ve bütün şeytanlar toplansa karşısına hiçbir cihetle çıkmaz bir şehadettir, diye hükmetti.

İşte, Asr-ı Saadet'te aklıyla beraber seyahat eden dünya misafiri ve hayat yolcusunun o medrese-i nuraniyeden aldığı derse kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Altıncı Mertebesinde böyle,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْوَجِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وَجُوبِ وَجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ
فَخَرَّ الْعَالَمُ وَشَرَفَ نَوْعَ بَنِي آدَمَ بِعِظَمَةِ سُلْطَنَةِ قُرَائِهِ وَحَشْمَةِ وَسِعَةِ دِينِهِ وَكَثْرَةِ كَمَالَاتِهِ
وَعُلُوِّيَّةِ أَخْلَاقِهِ حَتَّىٰ يَتَصَدَّقَ أَعْدَائِهِ ﴿٣٨﴾ وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِقُوَّةِ مَاتِ الْمُعْجِزَاتِ
الظَّاهِرَاتِ الْبَاهِرَاتِ الْمُصَدِّقَةِ الْمُصَدِّقَةِ وَبِقُوَّةِ الْأَفِّ حَقَائِقِ دِينِهِ السَّاطِعَةِ الْقَاطِعَةِ
بِإِجْمَاعِ إِلِهِ ذَوِي الْأَنْوَارِ وَبِاتِّفَاقِ أَصْحَابِهِ ذَوِي الْأَبْصَارِ وَبِتَوَافُقِ مُحَقِّقِي أُمَّتِهِ ذَوِي
الْبَرَاهِينِ وَالْبَصَائِرِ التَّوَارَةِ ﴿٣٨﴾

denilmiştir.

Sonra, bu dünyada hayatın gayesi ve hayatın hayatı iman olduğunu bilen bu yorulmaz ve tok olmaz yolcu, kendi kalbine dedi ki: “Aradığımız zatın sözü ve kelâmı denilen, bu dünyada en meşhur ve en parlak ve en hâkim ve ona teslim olmayan herkese, her asırda meydan okuyan Kur'ân-ı

38. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut ve Vâhidü'l-Ehad'dir ki, saltanat-ı Kur'ân'ın azameti ve vüs'at-i dininin haşmeti ve kemâlâtının çokluğu ile ve hat-ta düşmanlarının dahi tasdik ettikleri ahlâkının yüceliği ile Fahr-i Âlem ve Şeref-i Nev-i Benî Âdem (asm) Onun vücut-u vücuduna ve vahdetine delâlet eder. Ve keza, apaçık görünen musaddık ve musaddak mu'cizelerinin kuvveti, keskin nazar sahibi Ashabının ittifakı, bürhan ve basiret sahibi nuranî muhakkikîn-i ümmetin tevafuku ve dininin kat'î ve parlak binler hakikatlerinin kuvvetiyle, o Zat (asm) Allah'ın vücut-u vücuduna ve vahdetine şehadet edip ispat eder.

Mu'cizü'l-Beyan namındaki kitaba müracaat edip, o ne diyor bilelim. Fakat en evvel, bu kitap bizim Hâlık'ımızın kitabı olduğunu ispat etmek lâzımdır" diye taharriye başladı. Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu münasebetiyle, en evvel manevî i'caz-ı Kur'âniyenin lem'aları olan Risale-i Nur'a baktı ve onun yüz otuz risaleleri, âyât-ı Furkaniyenin nükteleri ve ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Ve Risale-i Nur, bu kadar muannid ve mülhid bir asırda her tarafa hakaik-ı Kur'âniyeyi mücahidâne neşrettiği halde, karşısına kimse çıkmadığından ispat eder ki; onun üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân, semavidir, beşer kelâmı değildir. Hatta Resaili'n-Nur'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan "Yirmi Beşinci Söz" ile "On Dokuzuncu Mektub"un âhiri, Kur'ân'ın, kırk vecihle mu'cize olduğunu öyle ispat etmiş ki, kim görmüş ise, değil tenkit ve itiraz etmek, belki ispatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok sena etmiş. Kur'ân'ın vech-i i'cazını ve hak kelâmullah olduğunu ispat etmek cihetini Risaletü'n-Nur'a havale ederek, yalnız, bir kısa işaretle, büyüklüğünü gösteren birkaç noktaya dikkat etti.

• **Birinci Nokta:** Nasıl ki, Kur'ân bütün mu'cizatıyla ve hakkaniyeti-ne delil olan bütün hakaikiyle Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın bir mu'cizesidir; öyle de, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm da bütün mu'cizatıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle Kur'ân'ın bir mu'cizesidir ve Kur'ân kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtiasıdır.

• **İkinci Nokta:** Kur'ân, bu dünyada öyle nuranî ve saadetli ve hakikatli bir surette bir tebdil-i hayat-ı içtimaiye ile beraber, insanların hem nefislerinde, hem kalplerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde hem hayat-ı içtimaiyelerinde, hem hayat-ı siyasiyelerinde öyle bir inkılâb yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki, on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı ayetleri kemal-i ihtiramla, hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalplerini tasfiye ediyor. Ruhlara inkişaf ve terakkî ve akıllara istikamet ve nur ve hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mu'cizedir.

• **Üçüncü Nokta:** Kur'ân, o asırdan tâ şimdiye kadar öyle bir belâgat göstermiş ki, Kâbe'nin duvarında altın ile yazılan en meşhur ediplerin "Muallâkat-ı Seb'a" namıyla şöhretsiar kasidelerini o dereceye indirdi ki, Lebid'in kızı babasının kasidesini Kâbe'den indirirken demiş: "Âyâta karşı bunun kıymeti kalmadı."

Hem bedevî bir edip, ⁽³⁹⁾ بِمَا تَوَمَّرُ فَاصْدَعْ ayeti okunurken, işittiği vakit secdeye kapanmış.

Ona demişler: "Sen Müslüman mı oldun?"

O demiş: "Hayır, ben bu ayetin belâgatine secde ettim."

Hem ilm-i belâgatın dâhîlerinden Abdülkahir-i Cürcanî ve Sekkaki ve Zemahşerî gibi binlerle dâhî imamlar ve mütefennin edipler icma ve ittifaqla karar vermişler ki, "Kur'ân'ın belâgati, takat-i beşerin fevkindedir; ye-tişilmez."

39. Artık emrolunduğun şeyi çatlatırcasına açıklı. (Hicr Suresi: 94.)

Hem o zamandan beri mütemadiyen meydan-ı muarazaya davet edip, mağrur ve enaniyetli ediplerin ve belîğlerin damarlarına dokundurup, gururlarını kıracak bir tarzda der: “Ya bir tek surenin mislini getiriniz veyahut dünyada ve ahirette helâket ve zilleti kabul ediniz” diye ilân ettiği halde, o asrın muannid belîğleri bir tek surenin mislini getirmekle kısa bir yol olan muarazayı bırakıp, uzun olan, can ve mallarını tehlikeye atan muharebe yolunu ihtiyâr etmeleri ispat eder ki, o kısa yolda gitmek mümkün değildir.

Hem Kur’ân’ın dostları Kur’ân’a benzemek ve taklit etmek şevkiyle ve düşmanları dahi Kur’ân’a mukabele ve tenkit etmek şevkiyle o vakitten beri yazdıkları ve yazılan ve telâhuk-u efkâr ile terakkî eden milyonlarla Arabî kitaplar ortada geziyor. Hiçbirisinin ona yetişemediğini, hatta en adi adam dahi dinlese, elbette diyecek: “Bu Kur’ân, bunlara benzemez ve onların mertebesinde değil. Ya onların altında veya umurunun fevkinde olacak.” Umurunun altında olduğunu, dünyada hiçbir ferd, hiçbir kâfir, hatta hiçbir ahmak diyemez. Demek, mertebe-i belâgati umumun fevkindedir. Hatta bir adam, ⁽⁴⁰⁾ سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ayetini okudu, dedi ki: “Bu ayetin harika telâkki edilen belâgatini göremiyorum.”

Ona denildi: “Sen dahi bu seyyah gibi o zamana git, orada dinle.”

O da, kendini Kur’ân’dan evvel orada tahayyül ederken gördü ki, mevcudat-ı âlem perişan, karanlık, câmid ve şuursuz ve vazifesiz olarak, hâlî, hadsiz, hudutsuz bir fezada, kararsız, fânî bir dünyada bulunuyorlar. Birden, Kur’ân’ın lisanından bu ayeti dinlerken gördü: Bu ayet, kâinat üstünde, dünyanın yüzünde öyle bir perde açtı ve ışıklandırdı ki, bu ezeli nutuk ve bu sermedî ferman, asırlar sıralarında dizilen zîşuurlara ders verip gösteriyor ki; bu kâinat, bir cami-i kebîr hükmünde başta semavat ve arz olarak umum mahlûkatı hayattarâne zikir ve tesbihte ve vazife başında cûş u huruşla mes’udâne ve memnunâne bir vaziyette bulunduruyor, diye müşahede etti. Ve bu ayetin derece-i belâgatini zevk ederek, sair ayetleri buna kıyasla, Kur’ân’ın zemzeme-i belâgati arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu istilâ ederek, haşmet-i saltanatı kemal-i ihtiramla on dört asır bilâ-fâsıla idame ettiğinin binler hikmetlerinden bir hikmetini anladı.

• **Dördüncü Nokta:** Kur’ân öyle hakikatli bir halâvet göstermiş ki, en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur’ân’ı tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadeleştirdiği, eski zamandan beri herkesçe müsellemler olup, darb-ı mesel hükmüne geçmiş.

Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve şebabet ve garabet göstermiş ki, on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği halde, şimdi nâzil olmuş gibi tazeliğini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş; her taife-i ilmiye ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdukları ve üslûb-u ifadesine ittiba ve iktida ettikleri halde, o üslûbundaki ve tarz-ı beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor.

• **Beşincisi:** Kur'ân'ın bir cenahı mazide, bir cenahı müstakbelde, kökü ve bir kanadı eski peygamberlerin ittifaklı hakikatleri olduğu ve bu onları tasdik ve teyid ettiği ve onlar dahi tevafukun lisan-ı haliyle bunu tasdik ettikleri gibi; öyle de, evliya ve asfiya gibi ondan hayat alan semereleri ve hayattar tekemmülleriyle şecere-i mübarekelerinin hayattar, feyizdar ve hakikatmedar olduğuna delâlet eden ve ikinci kanadının himayesi altında yetişen ve yaşayan velâyetin bütün hak tarikatleri ve İslâmiyet'in bütün hakikatli ilimleri, Kur'ân'ın ayn-ı hak ve mecma-ı hakaik ve câmiyyette misilsiz bir harika olduğuna şahadet eder.

• **Altıncısı:** Kur'ân'ın altı ciheti nuranîdir, sıdk ve hakkaniyetini gösterir. Evet, altında hüccet ve bürhan direkleri, üstünde sikke-i icaz lem'aları, önünde ve hedefinde saadet-i dâreyn hediyeleyeri, arkasında nokta-i istinad-ı vahy-i semavî hakikatleri, sağında hadsiz ukül-ü müstakimenin delillerle tasdikleri, solunda selim kalplerin ve temiz vicdanların ciddi itminanları ve samimî incizabları ve teslimleri, Kur'ân'ın fevkalâde harika, metin ve hücum edilmez bir kal'a-i semaviye-i arziye olduğunu ispat ettikleri gibi...

Altı makamdan dahi, onun ayn-ı hak ve sadık olduğuna ve beşerin kelâmı olmadığına, hem yanlış olmadığına imza eden:

Başta bu kâinatda daima güzelliği izhar, iyiliği ve doğruluğu himaye ve sahtekârları ve müfterileri imha ve izale etmek âdetini bir düstur-u faaliyet ittihaz eden bu kâinatın Mutasarrıf'ı, o Kur'ân'a âlemde en makbul, en yüksek, en hâkimâne bir makam-ı hürmet ve bir mertebe-i muvaffakiyet vermesiyle, onu tasdik ve imza ettiği gibi...

İslâmiyet'in menbaı ve Kur'ân'ın tercümanı olan zatın (Aleyhissalâtü vesselâm) herkesten ziyade ona itikad ve ihtiramı ve nüzülü zamanında uyku gibi bir vaziyet-i nâimânede bulunması ve sair kelâmları ona yetişmemesi ve bir derece benzememesi ve ümmiyetiyle beraber gitmiş ve gelecek hakikî hâdisat-ı kevnîyeyi gaybiyâne, Kur'ân ile tereddütsüz ve itminan ile beyan etmesi ve çok dikkatli gözlerin nazarı altında hiçbir hile, hiçbir yanlış vaziyeti görülmeyen o tercümanın bütün kuvvetiyle Kur'ân'ın her bir hükmüne iman edip tasdik etmesi ve hiçbir şey onu sarsmaması, Kur'ân semavî, hakkaniyetli ve kendi Hâlık-ı Rahîm'inin mübarek kelâmı olduğunu imza ediyor.

Hem nev-i insanın humsu, belki kısm-ı a'zamı göz önünde o Kur'ân'a müncezibâne ve dindarâne irtibatı ve hakikatperestâne ve müştakane kulak vermesi ve çok emarelerin ve vakıaların ve keşfiyatın şahadetiyle cin ve melek ve ruhanîlerin dahi tilâveti vaktinde pervane gibi hakperestâne etrafında toplanması, Kur'ân'ın kâinatça makbuliyetine ve en yüksek bir makamda bulunduğu bir imzadır.

Hem nev-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, tâ en zeki ve âlime kadar her birisi Kur'ân'ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiyenin ve bilhassa Şeriat-ı Kübra'nın büyük müçtehidleri ve usûlü'd-din ve ilm-i kelâmın dâhî muhakkikleri gibi her taife kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur'ân'dan istihrac etmeleri, Kur'ân menba-ı hak ve maden-i hakikat olduğuna bir imzadır.

Hem edebiyatça en ileri bulunan Arap edipleri –İslâmiyet’e girmeyenler– şimdiye kadar muarazaya pek çok muhtaç oldukları halde, Kur’ân’ın i’cazından yedi büyük vechi varken, yalnız bir tek vechi olan belâğatinin, tek bir surenin mislini getirmekten istinkâfları ve şimdiye kadar gelen ve muaraza ile şöhret kazanmak isteyen meşhur belîğlerin ve dâhî âlimlerin, onun hiçbir vech-i i’cazına karşı çıkamamaları ve âcizâne sükût etmeleri, Kur’ân mu’cize ve takat-i beşerin fevkinde olduğuna bir imzadır.

Evet, bir kelâm, “Kimden gelmiş ve kime gelmiş ve ne için?” denilmesiyle kıymeti ve ulviyeti ve belâğati tezahür etmesi noktasından, Kur’ân’ın misli olamaz ve ona yetişilemez. Çünkü Kur’ân bütün âlemlerin Rabbi ve Hâlık’ının hitabı ve konuşması ve hiçbir cihette taklidi ve tasannuu ihsas edecek bir emare bulunmayan bir mükâlemesi ve bütün insanların, belki bütün mahlûkatın namına mebus ve nev-i beşerin en meşhur ve namdar muhatabı bulunan ve o muhatabın kuvvet ve vüs’at-i imanı koca İslâmiyet’i tereşşuh edip, sahibini Kab-ı Kavseyn makamına çıkararak muhatab-ı Samedâniyeye mazhariyetle nüzul eden ve saadet-i dâreyne dair ve hilkat-i kâinatın neticelerine ve ondaki Rabbanî maksatlara ait mesaili ve o muhatabın bütün hakaik-ı İslâmiyeyi taşıyan en yüksek ve en geniş olan imanını beyan ve izah eden ve koca kâinatın bir harita, bir saat, bir hane gibi her tarafını gösterip, çevirip, onları yapan sanatkârı tavrıyla ifade ve talim eden Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın elbette mislini getirmek mümkün değildir ve derece-i i’cazına yetişilmez.

Hem Kur’ân’ı tefsir eden ve bir kısmı otuz-kırk, hatta yetmiş cilt olarak birer tefsir yazan yüksek zekâlı müdakkik binlerle mütefennin ulemanın senetleri ve delilleriyle beyan ettikleri Kur’ân’daki hadsiz meziyetleri ve nükteleri ve hâsiyetleri ve sırları ve âlî manaları ve umur-u gaybiyenin her nev’inden kesretli, gaybî ihbarları izhar ve ispat etmeleri ve bilhassa Risale-i Nur’un yüz otuz kitabının her biri Kur’ân’ın bir meziyetini, bir nüktesini kat’i bürhanlarla ispat etmesi ve bilhassa *Mu’cizat-ı Kur’âniye Risalesi*, şimendifer ve tayyare gibi medeniyetin harikalarından çok şeyleri Kur’ân’dan istihrâc eden *Yirminci Söz’ün İkinci Makamı* ve Risale-i Nur’a ve elektrîge işaret eden ayetlerin işârâtını bildiren *İşârât-ı Kur’âniye* namındaki *Birinci Şuâ* ve huruf-u Kur’âniye ne kadar muntazam, esrarlı ve manalı olduğunu gösteren *Rumuzat-ı Semaniye* namındaki sekiz küçük risaleler ve Sure-i Fethin âhirkî ayeti beş vecihle ihbar-ı gaybî cihetinde mu’cizeliğini ispat eden küçük bir risale gibi Risale-i Nur’un her bir cüz’ü Kur’ân’ın bir hakikatini, bir nurunu izhar etmesi, Kur’ân’ın misli olmadığına ve mu’cize ve harika olduğuna ve bu âlem-i şehadette âlem-i gaybın lisanı ve bir Allâmü’l-Guyûb’un kelâmı bulunduğuna bir imzadır.

İşte altı noktada ve altı cihette ve altı makamda işaret edilen Kur’ân’ın mezkûr meziyetleri ve hâsiyetleri içindir ki, haşmetli hâkimiyet-i nuraniyesi ve azametli saltanat-ı kudsiyesi, asırların yüzlerini ışıktandırarak, zemin yüzünü dahi bin üç yüz sene tenvir ederek kemal-i ihtiramla devam etmesi; hem o hâsiyetleri içindir ki, Kur’ân’ın her bir harfi, hiç olmazsa on sevabı ve on hasenesi olması ve on meyve-i bâkî vermesi; hatta bir kısım âyâtın ve surelerin her bir harfi, yüz ve bin ve daha ziyade meyve vermesi ve mübarek

vakitlerde her harfin nuru ve sevabı ve kıymeti ondan yüzlere çıkması gibi kudsi imtiyazları kazanmış diye dünya seyyahı anladı ve kalbine dedi:

“İşte böyle her cihetle mu‘cizatlı bu Kur’ân, surelerinin icmaıyla ve âyâtının ittifakıyla ve esrar ü envarının tevafukuyla ve semerat ve âsârının tetabukuyla, bir tek Vâcibü'l-Vücut’un vücuduna ve vahdetine ve sıfât ve esmasına, delillerle ispat suretinde öyle şehadet etmiş ki, bütün ehl-i imanın hadsiz şehadetleri, onun şehadetinden tereşşuh etmişler.”

İşte bu yolcunun Kur’ân’dan aldığı ders-i tevhid ve imana kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Yedinci Mertebesinde böyle,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوَاحِدُ الْوَاحِدُ الَّذِي ذَلَّ عَلَىٰ وُجُوبٍ وَوُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ
الْقُرْآنُ الْمُعْجِزُ النَّبِيُّ الْمَقْبُولُ الْمَرْغُوبُ لِأَجْنَاسِ الْمَلَكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ الْمَقْرُوءِ كُلِّ
آيَاتِهِ فِي كُلِّ ذَقِيقَةٍ بِكَمَالِ الْإِحْتِرَامِ بِالْسِتَةِ مِائَةِ مِائُونَ مِنْ نَوْعِ الْإِنْسَانِ الدَّائِمِ سُلْطَنَتُهُ
الْقُدْسِيَّةُ عَلَىٰ أَقْطَارِ الْأَرْضِ وَالْأَكْوَانِ وَعَلَىٰ وُجُوهِ الْأَعْصَارِ وَالزَّمَانِ وَالْجَارِي حَاكِمِيَّتُهُ
الْمَعْنَوِيَّةُ الثَّوْرَانِيَّةُ عَلَىٰ نِصْفِ الْأَرْضِ وَخُمْسِ الْبَشَرِ فِي أَرْبَعَةِ عَشَرَ عَصْرًا بِكَمَالِ
الْإِحْتِشَامِ ۞ وَكَذَا شَهِدَ وَبَرَّهَنَ بِاجْتِمَاعِ سُورِهِ الْقُدْسِيَّةِ السَّمَاوِيَّةِ وَبِاتِّفَاقِ آيَاتِهِ الثَّوْرَانِيَّةِ
الْإِلَهِيَّةِ وَبِتَوَافُقِ أَسْرَارِهِ وَأَنْوَارِهِ وَبِتَطَابُقِ حَقَائِقِهِ وَتَمَرَاتِهِ وَأَثَارِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ ⁽⁴¹⁾

denilmiştir.

Sonra, bir fakir insana, değil fânî ve muvakkat bir tarlayı, bir haneyi, belki koca kâinatı ve dünya kadar bir mülk-ü bâkîyi kazandıran ve bir fânî adama ebedî bir hayatın levazimatını bulduran ve ecelin darağacını bekleyen bir biçareyi idam-ı ebedîden kurtaran ve saadet-i sermediyenin hazinesini açan en kıymetli sermaye-i insaniyenin iman olduğunu bilen mezkûr misafir ve hayat yolcusu, kendi nefesine dedi ki: “Haydi ileri! İmanın hadsiz mertebelerinden bir mertebe daha kazanmak için kâinatın heyet-i mecmuasına müracaat edip, o da ne diyor dinlemeliyiz, erkânından ve eczasından aldığımız dersleri tekmil ve tenvir etmeliyiz” diye, Kur’ân’dan aldığı geniş ve ihatalı bir dürbün ile baktı, gördü:

Bu kâinat o kadar manidar ve muntazamdır ki, mücessem bir kitab-ı Sübhânî ve cismanî bir Kur’ân-ı Rabbanî ve müzeyyen bir saray-ı Samedânî ve muntazam bir şehir-i Rahmanî suretinde görünüyor. O kitabın bütün sureleri, ayetleri ve kelimatları, hatta harfleri ve babları ve fasılları ve sahifeleri ve satırları, umurunun her vakit manidarâne mahv ü ispatları ve hakîmâne tağyir ve tahvilleri, icma ile bir Alîm-i Külli Şey’in ve bir Kadîr-i Külli Şey’in ve bir Musannif’in, her şeyde her şeyi gören ve her şeyin her şeyi ile münasebetini

41. Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut ve Vâhidü'l-Ehad’dir ki, melek ve ins ve cin taifelerinin makbulü ve mergubu olan ve bütün ayetleri her dakika kemal-i ihtiram ile nev-i insanın yüz milyonlarcasının dilleriyle okunan, saltanat-ı kudsiyesi asırlar ve devirler boyunca arzın ve kâinatın her tarafında devam eden, manevî ve nuranî hâkimiyeti on dört asırdır dünyanın yarısında ve insanlığın beşte biri üzerinde kemal-i ihtişam ile câri olan Kur’ân-ı Mu‘cizü'l-Beyan, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder. Ve keza o kelâm-ı İlâhî, kudsi ve semavî surelerinin icma, nuranî ve İlâhî ayetlerin ittifakı, esrar ve envarının tevafuku, hakikatlerinin ve semerelerinin ve eserlerinin tetabuku ile, bilmüşahede ve'l-ayan, Allah’ın vahdet içindeki vücub-u vücuduna şehadet edip, ispat eder.

bilen, riayet eden bir Nakkaş-ı Zülcelâl'in ve bir Kâtib-i Zülkema'l'in vücudunu ve mevcudiyetini bilbedahe ifade ettikleri gibi, bütün erkân ve envayla ve ecza ve cüz'iyatıyla ve sekaneleri ve müştemilâtıyla ve vâridat ve masarifatıyla ve onlarda maslahatkârâne tebdilleriyle ve hikmetperverâne tecdidleriyle, bi'l-ittifak, hadsiz bir kudret ve nihayetsiz bir hikmetle iş gören âli bir Ustanın ve misilsiz bir Sâniin mevcudiyetini ve vahdetini bildiriyorlar. Ve kâinatın azametine münasip iki büyük ve geniş hakikatin şahadetleri, kâinatın bu büyük şahadetini ispat ediyorlar.

• **Birinci Hakikat:** Usûlü'd-din ve ilm-i kelâmın dâhî ulemasının ve hükema-i İslâmiyenin gördükleri ve hadsiz bürhanlarla ispat ettikleri hudus ve imkân hakikatleridir. Onlar demişler ki:

“Madem, âlemde ve her şeyde tegayyür ve tebeddül var, elbette fânîdir, hâdistir, kadim olamaz. Madem hâdistir, elbette onu ihdas eden bir Sâni var. Ve madem her şeyin zatında vücudî ve ademî bir sebep bulunmazsa müsavidir; elbette vâcib ve ezeli olamaz. Ve madem muhal ve bâtil olan devir ve teselsül ile birbirini icad etmek mümkün olmadığı kat'î bürhanlarla ispat edilmiş; elbette öyle bir Vâcibü'l-Vücut'un mevcudiyeti lâzımdır ki, nazîri mümteni, misli muhal ve bütün maadası mümkün ve masivası mahlûku olacak.”

Evet, hudus hakikati kâinatı istilâ etmiş, çoğunu göz görüyor; diğer kısmını akıl görüyor. Çünkü gözümüzün önünde her sene güz mevsiminde öyle bir âlem vefat eder ki, her birisinin hadsiz efradı bulunan ve her biri zihayat bir kâinat hükmünde olan yüz bin nevi nebatat ve küçücük hayvanat o âlem ile beraber vefat ederler. Fakat o kadar intizam ile bir vefattır ki, haşır ve neşirlerine medar olan ve rahmet ve hikmetin mu'cizeleri, kudret ve ilmin harikaları bulunan çekirdekleri ve tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, defter-i a'mâllerini ve gördükleri vazifelerin programlarını onların ellerine vererek, Hafız-i Zülcelâl'in himayesi altında hikmetine emanet eder, sonra vefat ederler. Ve bahar mevsiminde, haşr-i a'zâmın yüz bin misali ve numune ve delilleri hükmünde olarak, o vefat eden ağaçlar ve kökler ve bir kısım hayvancıklar, aynen ihya ve diriliyorlar. Ve bir kısmının dahi kendi yerlerinde emsalleri ve aynen onlara benzeyenleri icad ve ihya olunuyor. Ve geçen baharın mevcudatı, işledikleri amellerin ve vazifelerin sahifelerini ilânat gibi, neşredip, ⁽⁴²⁾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ayetinin bir misalini gösteriyorlar.

Hem heyet-i mecmua cihetinde, her güzde ve her baharda büyük bir âlem vefat eder ve taze bir âlem vücuda gelir. Ve o vefat ve hudus o kadar muntazam cereyan ediyor ve o vefat ve hudusta gayet intizam ve mizanla o kadar nevilerin vefiyatları ve hudusları oluyor ki, güya dünya öyle bir misafirhanedir ki, zihayat kâinatlar ona misafir olurlar ve seyyah âlemler ve seyyar dünyalar ona gelirler, vazifelerini görürler, giderler.

İşte, bu dünyada böyle hayattar dünyaları ve vazifedar kâinatları kemal-i ilim ve hikmet ve mizanla ve muvazene ve intizam ve nizamla ihdas ve icad edip, Rabbanî maksatlarda ve İlâhî gayelerde ve Rahmanî hizmetlerde

kadirâne istimal ve rahîmâne istihdam eden bir Zat-ı Zülcelâl'in vücub-u vücudu ve hadsiz kudreti ve nihayetsiz hikmeti, bilbedahe, güneş gibi akıllara görünüyor. Hudus mesailini Risale-i Nur'a ve muhakkikîn-i kelâmîyenin kitaplarına havale ile o bahsi kapıyoruz.

Amma, imkân ciheti ise, o da kâinatı istilâ ve ihata etmiş. Çünkü görüyoruz ki, her şey küllî ve cüz'î bulunsun, büyük ve küçük olsun, Arştan ferşe, zerrattan seyyarata kadar her mevcud, mahsus bir zat ve muayyen bir suret ve mümtaz bir şahsiyet ve has sıfatlar ve hikmetli keyfiyetler ve maslahatlı cihazlar ile dünyaya gönderiliyor. Halbuki, o mahsus zata ve o mahiyete hadsiz imkânât içinde o hususiyeti vermek; hem suretler adedince imkânlar ve ihtimaller içinde o nakışlı ve fârikalı ve münasip o muayyen sureti giydirmek; hem hemcinsinden olan eşhasın miktarınca imkânlar içinde çalkanan o mevcuda o lâyük şahsiyeti imtiyazla tahsis etmek; hem sıfatların nevileri ve mertebeleri sayısınca imkânlar ve ihtimaller içinde şekilsiz ve mütereddit bulunan o masnua o has ve muvafık maslahatlı sıfatları yerleştirmek; hem hadsiz yollar ve tarzlarda bulunması mümkün olması noktasında hadsiz imkânât ve ihtimâlât içinde mütehayyir, sergerdan, hedefsiz o mahlûka, o hikmetli keyfiyetleri ve inayetli cihazları takmak ve teşhiz etmek, elbette küllî ve cüz'î bütün mümkünat adedince ve her mümkünin mezkûr mahiyet ve hüviyet, hey'et ve suret, sıfat ve vaziyetinin imkânâtı adedince tahsis edici, tercih edici, tayin edici, ihdas edici bir Vâcibü'l-Vücut'un vücub-u vücuduna ve hadsiz kudretine ve nihayetsiz hikmetine ve hiçbir şey ve hiçbir şe'n Ondan gizlenmediğine ve hiçbir şey Ona ağır gelmediğine ve en büyük bir şey, en küçük bir şey gibi Ona kolay geldiğine ve bir baharı bir ağaç kadar ve bir ağacı bir çekirdek kadar sühuletle icad edebildiğine işaretler ve delâletler ve şehadetler, imkân hakikatinden çıkıp, kâinatın bu büyük şehadetinin bir kanadını teşkil ederler.

Kâinatın şehadetini, her iki kanadı ve iki hakikatiyle Risale-i Nur eczaları ve bilhassa *Yirmi İkinci* ve *Otuz İkinci Söz*'ler ve *Yirminci* ve *Otuz Üçüncü Mektub*'lar tamamıyla ispat ve izah ettiklerinden, onlara havale ederek, bu pek uzun kıssayı kısa kestik.

• *Kâinatın heyet-i mecmuasından gelen büyük ve küllî şehadetin ikinci kanadını ispat eden* **İkinci Hakikat:** Bu mütemadiyen çalkanan inkılâplar ve tahavvülâtlar içinde vücudunu ve hizmetini ve zihayat ise, hayatını muhafaza ve vazifesini yerine getirmeye çalışan mahlûkatta kuvvetlerinin bütün bütün haricinde bir teavün hakikati görünüyor.

Meselâ, unsurları zihayatın imdadına, hususan bulutları nebatatın mededine ve nebatatı dahi hayvanatın yardımına ve hayvanat ise, insanların muavenetine ve memelerin Kevser gibi sütleri yavruların beslenmelerine ve zihayatların iktidarları haricindeki pek çok hâcetleri ve erzakları umulmadık yerlerden onların ellerine verilmesi, hatta zerrat-ı taamiye dahi hüceyrat-ı bedeniyenin tamirine koşmaları gibi, teshir-i Rabbanî ile ve istihdam-ı Rahmanî ile hakikat-i teavünün pek çok misalleri doğrudan doğruya bütün kâinatı bir saray gibi idare eden bir Rabbü'l-Âlemin'in umumî ve rahîmâne rububiyetini gösteriyorlar.

Evet, câmid ve şuarsuz ve şefkatsiz olan ve birbirine şefkatkârâne, şuurdarâne vaziyet gösteren muavenetçiler, elbette gayet Rahîm ve Hakîm

bir Rabb-i Zülcelâl'in kuvvetiyle, rahmetiyle, emriyle yardıma koşturuyorlar.

İşte, kâinatta cârî olan teavün-ü umumî; seyyarattan tâ zihayatın âzâ ve cihazat ve zerrat-ı bedeniyesine kadar kemal-i intizamla cereyan eden muvazene-i amme ve muhafaza-i şamile ve semavatın yaldızlı yüzünden ve zeminin ziynetli yüzünden tâ çiçeklerin süslü yüzlerine kadar kalem gezdiren tezyin ve Kehkeşandan ve Manzume-i Şemsiye'den tâ mısır ve nar gibi meyvelere kadar hükmeden tanzim ve güneş ve kamerden ve unsurlardan ve bulutlardan tâ bal arılarına kadar memuriyet veren tavzif gibi pek büyük hakikatlerin büyüklükleri nisbetindeki şهادetleri, kâinatın şهادetinin ikinci kanadını ispat ve teşkil ederler.

Madem Risale-i Nur bu büyük şهادeti ispat ve izah etmiş, biz burada bu kısacık işaretle iktifa ederiz. İşte, dünya seyyahının kâinattan aldığı ders-i imâniye kısa bir işaret olarak, Birinci Makamın On Sekizinci Mertebesinde böyle,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْمُمْتَنِعُ نَظِيرُهُ الْمُمْكِنُ كُلُّ مَا سِوَاهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي دَلَّ عَلَى وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ هَذِهِ الْكَائِنَاتُ الْكَثِيرَةُ الْكَبِيرَةُ الْمُجَسَّمُ وَالْقُرْآنُ الْجِسْمَانِيُّ الْمُعْظَمُ وَالْقَصْرُ الْمُزَيْنُ الْمُنْتَظَمُ وَالْبَلَدُ الْمُحْتَشَمُ الْمُتَنْظَمُ بِاجْتِمَاعِ سُورِهِ وَأَيَاتِهِ وَكَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهِ وَأَبْوَابِهِ وَفُصُولِهِ وَصُحُفِهِ وَسُطُورِهِ وَاتِّفَاقِ أَرْكَانِهِ وَأَنْوَاعِهِ وَأَجْزَائِهِ وَجُزْئِيَّاتِهِ وَسَكَنَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ وَوَارِدَاتِهِ وَمَصَارِفِهِ بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ الْحُدُوثِ وَالتَّغْيِيرِ وَالْإِمْكَانِ بِاجْتِمَاعِ جَمِيعِ عُلَمَاءِ عِلْمِ الْكَلَامِ وَبِشَهَادَةِ حَقِيقَةِ تَبْدِيلِ صُورَتِهِ وَمُشْتَمِلَاتِهِ بِالْحِكْمَةِ وَالْإِنْتِظَامِ وَتَحْدِيدِ حُرُوفِهِ وَكَلِمَاتِهِ بِالنِّظَامِ وَالْمِيزَانِ وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ التَّعَاوُنِ وَالتَّجَاوُبِ وَالتَّسَانُدِ وَالتَّدَاخُلِ وَالْمُؤَاوَنَةِ وَالْمَحَافَظَةِ فِي مَوْجُودَاتِهِ بِالْمُشَاهَدَةِ وَالْعِيَانِ⁽⁴³⁾

denilmiştir.

Sonra, dünyaya gelen ve dünyanın yaratıcısını arayan ve on sekiz adet mertebelerden çıkan ve arş-ı hakikate yetişen bir mi'rac-ı imâni ile gaibâne marifetten hâzırâne ve muhatabâne bir makama terakkî eden meraklı ve müştak yolcu adam, kendi ruhuna dedi ki:

Fatiha-i Şerife'de, başından tâ ⁽⁴⁴⁾إِيَّاكَ kelimesine kadar gaibâne medh ü sena ile bir huzur gelip İيَّاكَ hitabına çıkılması gibi, biz dahi doğrudan

43. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir nazîri mümteni ve bütün masıvası mümkün olan Vâcibü'l-Vücd'dur ki; surelerinin ve ayetlerinin ve kelimelerinin, harflerinin, bablarının, fasıllarının, sayfalarının ve müştemilâtının icmaıyla; erkânının ve envainin ve eczasının ve cüz'iyatının, sekanelerinin ve müştemilâtının vâridat ve masarifinin ittifakıyla; bütün ilm-i kelâm âlimlerinin birleştikleri büyük ve ihatalı hudus, tagayyür ve imkân hakikatlerinin şهادetiyle, suret ve müştemilâtının hikmet ve intizamla tebdili hakikatinin şهادetiyle, kelimelerinin ve harflerinin intizam ve mizan içinde yenilenmesi hakikatinin şهادetiyle mevcutundaki bilmüşahede ve'l-ayan görünen büyük ve ihatalı teavün, tecâvüb, tesanüd, tedahül, muvazene ve muhafaza hakikatlerinin şهادetiyle büyük ve mücessem bir kitap, cismanî ve muazzam bir Kur'an, müzeyyen ve munazzam bir saray, muhteşem ve muntazam bir şehir olan kâinat, Onun vücub-u vücuduna ve vahdetine delâlet eder.

44. Ancak Sana... (Fatiha Suresi: 5.)

doğruya gaibâne aramayı bırakıp, aradığımızı aradığımızdan sormalıyız. Her şeyi gösteren güneşi güneşten sormak gerektir.

Evet, her şeyi gösteren, kendini her şeyden ziyade gösterir. Öyle ise şemsin şuaatı ile onu görmek ve tanımak gibi, Hâlik'ımızın Esmâ-i Hüsnâ'sıyla ve Sıfât-ı Kudsiye'siyle Onu, kabiliyetimizin nisbetinde tanımaya çalışabiliriz. Bu maksadın hadsiz yollarından iki yolu ve o iki yolun hadsiz mertebelerinden iki mertebeyi ve o iki mertebenin pek çok hakikatlerinden ve pek çok uzun tafsilâtından yalnız iki hakikati icmal ve ihtisar ile bu risalede beyan edeceğiz.

• **Birinci Hakikat:** Bilmüşahede gözümüzle görünen ve muhit ve daimî ve muntazam ve dehşetli ve semavî ve arzî olan bütün mevcudatı çeviren ve tebdil ve tecdid eden ve kâinatı kaplayan faaliyet-i müstevliye hakikati görünmesi ve o her cihetle hikmetmedar faaliyet hakikatinin içinde tezahür-ü rububiyet hakikatinin bilbedahe hissedilmesi ve o her cihetle rahmetfeşan tezahür-ü rububiyet hakikatinin içinde, tebarüz-ü ulûhiyet hakikati bizzarure bilinmiş olmasıdır.

İşte, bu hâkimâne ve hakîmâne faaliyet-i daimeden ve perdesinin arkasında bir fail-i Kadîr ve Alîm'in ef'ali görünür gibi hissedilir. Ve bu mürebbiyâne ve müdebbirâne ef'al-i Rabbaniyeden ve perdesinin arkasından her şeyde cilveleri bulunan esma-i İlâhiye hissedilir derecesinde bedahetle bilinir. Ve bu celâldarâne ve cemalperverâne cilvelenen Esmâ-i Hüsnadan ve perdesinin arkasında sıfât-ı seb'a-i kudsiyenin, ilme'l-yakîn, belki ayne'l-yakîn, belki hakka'l-yakîn derecesinde vücutları ve tahakkukları anlaşılır. Ve bu yedi kudsî sıfatın dahi, bütün masnuatın şهادetiyle, hem hayattarâne, hem kadîrâne, hem alîmâne, hem semiâne, hem basîrâne, hem müridâne, hem mütakellimâne nihayetsiz bir surette tecellîleri ile bilbedahe ve bizzarure ve bilme'l-yakîn bir mevsuf-u Vâcibü'l-Vücut'un ve bir müsemma-i Vâhid-i Ehad'in ve bir fail-i Ferd-i Samed'in mevcudiyeti güneşten daha zâhir, daha parlak bir tarzda kalpteki iman gözüne görünür gibi kat'î bilinir. Çünkü güzel ve manidar bir kitap ve muntazam bir hane, bedahetle, yazmak ve yapmak fiillerini ve güzel yazmak ve intizamlı yapmak fiilleri dahi, bedahetle, yazıcı ve dülger namlarını; yazıcı ve dülger ünvanları ise, bedahetle, kitabet ve dülgerlik sanatlarını ve sıfatlarını ve bu sanat ve sıfatlar, bedahetle, her halde bir zatı istilzam eder ki, mevsuf ve sâni ve müsemma ve fail olsun. Failsiz bir fiil ve müsemmasız bir isim mümkün olmadığı gibi, mevsufsuz bir sıfat, sanatkârsız bir sanat dahi mümkün değildir.

İşte bu hakikat ve kaideye binaen, bu kâinat, bütün mevcudatıyla beraber, kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış manidar hadsiz kitaplar, mektuplar, nihayetsiz binalar ve saraylar hükmünde, her biri binler vecihle ve beraber hadsiz vücut ile Rabbanî ve Rahmanî nihayetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan bin bir esma-i İlâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı Sübhaniyenin nihayetsiz tecellîleriyle, o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezeli ve ebedî bir Zat-ı Zülcelâl'in vücub-u vücuduna ve vahdetine hadsiz işaretle ve nihayetsiz şهادetler ettikleri gibi; bütün o mevcudatta bulunan bütün hüsünler, cemaller, kıymetler, kemaller dahi, ef'al-i Rabbaniyenin ve esma-i İlâhiyenin ve sıfât-ı Samedâniyenin ve şuanat-ı Sübhaniyenin,

kendilerine lâıyk ve muvafık kudsî cemallerine ve kemallerine ve hepsi birden Zat-ı Akdes'in kudsî cemaline ve kemaline bedahetle şehadet ederler.

İşte, faaliyet hakikati içinde tezahür eden rububiyet hakikati ilim ve hikmetle halk ve icad ve sun' ve ibda, nizam ve mizan ile takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir, kask ve irade ile tahvil ve tebdil, tenzil ve tekml, şefkat ve rahmetle it'am ve in'am ve ikram ve ihsan gibi şununatıyla ve tasarrufatıyla kendini gösterir ve tanıttırır.

Ve tezahür-ü rububiyet hakikati içinde bedahetle hissedilen ve bulunan ulühiyetin tebarüz hakikati dahi, Esmâ-i Hüsnanın rahîmâne ve kerîmâne cilveleriyle ve yedi Sıfât-ı Sübutiye olan hayat, ilim, kudret, irade, sem', basar ve kelâm sıfatlarının celâllî ve cemallî tecellileriyle kendini tanıttırır, bildirir.

Evet, nasıl ki kelâm sıfatı vahiyler ve ilhamlar ile Zat-ı Akdes'i tanıttırır; öyle de, kudret sıfatı dahi mücessem kelimeleri hükmünde olan sanatlı eserleriyle o Zat-ı Akdes'i bildirir ve kâinatı baştan başa bir Furkan-ı cismanî mahiyetinde gösterip, bir Kadîr-i Zülcelâl'i tavsif ve tarif eder.

Ve ilim sıfatı dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnuat miktarınca ve ilim ile idare ve tedbir ve tezyin ve temyiz edilen bütün mahlûkat adedince, mevsufları olan bir tek Zat-ı Akdes'i bildirir.

Ve hayat sıfatı ise, kudreti bildiren bütün eserler ve ilmin vücudunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve ziynetli suretler, haller ve sair sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber, hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi, hayat dahi bütün o delilleriyle âyineleri olan bütün zihayatları şahit göstererek, Zat-ı Hayy-ı Kayyum'u bildirir.

Ve kâinatı, serbeser her vakit taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için daima değışen ve tazelenen ve hadsiz âyinelerden tereküb eden bir âyine-i ekber suretine çevirir. Ve bu kıyasla görmek ve işitmek, ihtiyâr etmek ve konuşmak sıfatları dahi, her biri birer kâinat kadar Zat-ı Akdes'i bildirir, tanıttırır.

Hem o sıfatlar, Zat-ı Zülcelâl'in vücuduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücuduna ve tahakkukuna ve o Zatın hayattar ve diri olduğuna dahi bedahetle delâlet ederler. Çünkü bilmek hayatın alâmeti, işitmek dirilik emaresi, görmek dirilere mahsus, irade hayat ile olabilir. İhtiyârî iktidar zihayatlarda bulunur; tekellüm ise, bilen dirilerin işidir.

İşte, bu noktalardan anlaşılır ki, hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri ve kendi vücudunu ve mevsufun vücudunu bildiren bürhanları vardır ki, bütün sıfatların esas ve menbaı ve İsm-i A'zamın masdarı ve medarı olmuştur.

Risale-i Nur, bu birinci hakikati kuvvetli bürhanlar ile ispat ve bir derece izah ettiğinden, bu denizden, bu mezkûr katre ile şimdilik iktifa ediyoruz.

• **İkinci Hakikat:** Sıfat-ı kelâmdan gelen tekellüm-ü İlahîdir.

⁽⁴⁵⁾ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي ayetinin sırrıyla, kelâm-ı İlahî nihayetsizdir. Bir zatın vücudunu bildiren en zâhir alâmet, konuşmasıdır. Demek

45. Rabbimin sözlerini yazmak için bütün denizler mürekkep olsa... (Kehf Suresi: 109.)

bu hakikat, nihaysiz bir surette Mütakellim-i Ezeli'nin mevcudiyetine ve vahdetine şehadet eder.

Bu hakikatin iki kuvvetli şehadeti, bu risalenin On Dördüncü ve On Beşinci Mertebelerinde beyan edilen vahiyler ve ilhamlar cihetiyle ve geniş bir şehadeti dahi Onuncu Mertebesinde işaret edilen kütüb-ü mukaddese-i semaviye cihetiyle ve çok parlak ve câmi' bir diğer şehadeti dahi On Yedinci Mertebesinde Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan cihetiyle geldiğinden, bu hakikatin beyan ve şehadetini o mertebelere havale edip, o hakikati mu'cizâne ilân eden ve şehadetini sair hakikatlerin şehadetleriyle beraber ifade eden

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ⁽⁴⁶⁾

ayet-i muazzamanın envarı ve esrarı bizim bu yolcuya kâfi ve vâfi gelmiş ki, daha ileri gidememiş.

İşte, bu yolcunun, bu makam-ı kudsîden aldığı dersin kısa bir mealine bir işaret olarak, Birinci Makamın On Dokuzuncu Mertebesinde,

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَهُ الصِّفَاتُ الْعُلْيَا
وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى الَّذِي دَلَّ عَلَىٰ وُجُوبِ وُجُودِهِ فِي وَحْدَتِهِ الذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ
بِاجْتِمَاعِ جَمِيعِ صِفَاتِهِ الْقُدْسِيَّةِ الْمُحِيطَةِ وَجَمِيعِ أَسْمَائِهِ الْحُسْنَى الْمُتَجَلِّيَّةِ وَبِاتِّفَاقِ
جَمِيعِ شُؤْنَاتِهِ وَأَفْعَالِهِ الْمُتَصَرِّفَةِ بِشَهَادَةِ عَظَمَةِ حَقِيقَةِ تَبَارُزِ الْأُلُوْهِيَّةِ فِي تَظَاهِرِ الرُّبُوبِيَّةِ
فِي دَوَامِ الْفَعَالِيَّةِ الْمُسْتَوَلِيَّةِ بِفِعْلِ الْإِبْحَادِ وَالْخَلْقِ وَالصُّنْعِ وَالْإِنْدَاعِ بِإِرَادَةِ وَقُدْرَةِ وَبِفِعْلِ
التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ وَالتَّدْبِيرِ وَالتَّذْوِيرِ بِاخْتِيَارٍ وَحِكْمَةٍ وَبِفِعْلِ التَّصْرِيفِ وَالتَّنْظِيمِ وَالْمُحَافَظَةِ
وَالْإِدَارَةِ وَالْإِعَاشَةِ بِقَصْدٍ وَرَحْمَةٍ وَبِكَمَالِ الْإِنْتِظَامِ وَالْمُوَازَنَةِ وَبِشَهَادَةِ عَظَمَةِ إِحَاطَةِ
حَقِيقَةِ أَسْرَارِ «شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ»⁽⁴⁷⁾

denilmiştir.

46. Bütün kâinatı adaletle tedbir ve idare etmekte olan Allah, Ondan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığını apaçık delillerle bildirdi. Buna melekler ve ilim sahipleri de şahitlik ettiler. Ondan başka ilâh yoktur; Onun kudreti her şeye galiptir ve Onun her işi hikmet ileddir. (Âl-i İmran Suresi: 18.)

47. Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O öyle bir Vâcibü'l-Vücut ve Vâhidü'l-Ehad'dir ki, bütün güzel isimler Onun, en âli sıfatlar ve en yüce vasıflar Ona mahsustur. Bir irade ve kudretle gerçekleşen icad ve halk ve sun' ve ibda fiillerini, bir ihtiyar ve hikmetle tahakkuk eden takdir ve tasvir ve tedbir ve tedvir fiillerini, bir kasd ve rahmet ve kemal-i intizam ve muvazeneyle cereyan eden tasrif ve tanzim ve muhafaza ve idare ve işe fiillerini tazammun eden faaliyet-i müstevliyenin devamı içinde görünen tezahür-ü rububiyet ve onun içinde görünen tebarüz-ü ulûhiyet hakikatinin azametinin şehadetiyle ve "Bütün kâinatı adaletle tedbir ve idare etmekte olan Allah, Ondan başka ibadete lâyık hiçbir ilâh bulunmadığını apaçık delillerle bildirdi. Buna melekler ve ilim sahipleri de şahitlik ettiler. Ondan başka ilâh yoktur; Onun kudreti her şeye galiptir ve Onun her işi hikmet ileddir. (Âl-i İmran Suresi: 18.)" mealindeki ayet-i kerimenin hakikat-i esrarının azamet-i ihatasının şehadetiyle; bütün kudsî ve muhit sıfatlarının ve kâinatta tecelli eden bütün Esmâ-i Hüsnâsının icmai ve kâinatta tasarruf eden bütün şunat ve ef'alinin ittifaki, Onun vahdet içindeki vücub-u vücuduna delâlet eder.

İhtar

Geçen İkinci Makamın Birinci Babındaki on dokuz adet mertebelerin şehadet eden hakikatlerinin her birisi, tahakkuklarıyla ve vücutlarıyla vücub-u vücuda delâlet ettikleri gibi, ihataları ile dahi vahdete ve ehadiyete delâlet ederler. Fakat başta, sarîhan vücudu ispat ettikleri cihetle, vücub-u vücudun delilleri sayılmış.

İkinci Makamın İkinci Babı ise, başta ve sarahatle vahdeti ve içinde vücudu ispat ettiği haysiyetiyle, tevhid bürhanları denilir. Yoksa her ikisi, her ikisini ispat eder. Farklarına işaret için;

Birinci Bab'da ⁽⁴⁸⁾ بِشَهَادَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ İkinci Bab'da, vahdet görünür gibi zuhuruna işareten, ⁽⁴⁹⁾ بِمُشَاهَدَةِ عَظْمَةِ إِحَاطَةِ حَقِيقَةِ fıkraları tekrar ediliyor.

Gelecek İkinci Babın mertebelerini, Birinci Bab gibi izah etmeyi niyet etmiştim. Fakat bazı hallerin mümanaatıyla, ihtisara ve icmale mecburum. Hakkıyla beyan etmeyi, Risale-i Nur'a havale ediyoruz.

48. ...hakikatinin azamet-i ihatasının şehadetiyle.

49. ...hakikatinin azamet-i ihatasının müşahadesiyle.